

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ο ΜΕΝΤΩΡ, Χρονογραφικό καὶ Ἱστοριοδικρικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας,
ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους
μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ: Β. Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, Ἡ κρίση τοῦ 1894 στὴν Ἐταιρεία.

Ἐκδοικὴ φροντίδα Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη

ISSN 1105-7181

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι, Fax (210) 3644 996

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ • ΤΕΥΧΟΣ 66Β • ΜΑΪΟΣ 2003

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1894 ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Οι κρίσεις στην Έταιρεία κρύβουν πάντοτε ταπεινά κίνητρα και σκοπὸς ἐκείνων ποὺ τὶς δημιουργοῦν εἶναι ἡ ἐξαφάνιση προσώπων ποὺ ἐμποδίζουν τὴν πραγματοποίηση τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τους. Σὲ ὅλες τὶς κρίσεις τῆς Έταιρείας ὑπάρχουν οἱ φανεροὶ πρωταγωνιστὲς καὶ οἱ ἀφανεῖς ὑποκινητὲς. Ἡ πρώτη μεγάλη κρίση ἦταν τοῦ 1894, ἡ ὁποία σκοπὸ εἶχε τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Στεφάνου Ἀ. Κουμανοῦδη ἀπὸ τὴν Έταιρεία καὶ τὴν κατάληψη τοῦ ἀξιώματος τοῦ Γραμματέως ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Καββαδία, Γενικὸ Ἐφορο τῶν Ἀρχαιοτήτων. Μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἐπιδίωξης αὐτῆς ἡ Έταιρεία θὰ γινόταν ἐξάρτημα τοῦ Κράτους καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιολογικὴ δραστηριότητα στὴν Ἑλλάδα θὰ συγκεντρωνόταν στὰ χέρια ἐνός.

Οἱ ἐνέργειες τοῦ Καββαδία γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Γραμματείας εἶχαν ἀρχίσει πρὶν ἀκόμη αὐτὸς γίνε Γενικὸς Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων (1885). Οἱ συνεχεῖς ἐνέργειές του τελεσφόρησαν ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα, τὸ 1894, ὄχι γιὰτὶ θεωρήθηκε ἄξιος γιὰ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ μὲ τὴν οἰκειοθελὴ ἀποχώρηση τοῦ Κουμανοῦδη ἀπὸ τὴν Έταιρεία, ἔπειτα ἀπὸ θριαμβευτικὴ ἐπανεκλογή. Δὲν ἤθελε ὁ μέγας Γραμματεὺς νὰ συνεδριάζει μὲ τὸν συκοφάντη τοῦ Παναγιώτη Παπαναστασίου, τὸ κύριον ὄργανο τοῦ Καββαδία στὶς ἐπιδιώξεις του.

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἡ Έταιρεία, μὲ τὶς προσόδους τοῦ *Λαχείου ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων* ποὺ τῆς ἀνήκαν μὲ νόμο, ἔκτιζε μουσεῖα, ἀναστή-

λωνε τὰ μνημεῖα, πλήρωνε τοὺς μισθοὺς τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν φυλάκων γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Δημοσίου καὶ γενικῶς εἶχε τὴν ὄλη ἐπιστημονικὴ φροντίδα γιὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Καββαδίας ὡς Γενικὸς Ἐφορος χρειαζόταν τὶς προσόδους τῆς Ἐταιρείας, καὶ αὐτὸ μποροῦσε νὰ γίνει μόνο ἐφ' ὅσον γινόταν Γραμματεὺς τῆς. Τοῦτο δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πετύχει εὐθέως. Οἱ ἐταῖροι περιέβαλλαν τὸν Κουμανούδη μὲ σεβασμὸ καὶ ἀναγνώριζαν τὸ ἔργο του, μὲ τὸ ὁποῖο εἶχε ἀποκτήσει μεγάλο κύρος σ' ὁλόκληρην τὴν Εὐρώπην.

Στὸ τέλος τοῦ 1882 μὲ πρόταση τοῦ Συμβούλου-Ταμίου τῆς Ἐταιρείας Π. Γιαννόπουλου ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὸ Συμβούλιο (18 Δεκ. 1882) ἡ σύσταση ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὸν Π. Εὐστρατιάδην καὶ τὸν Σ. Ἄ. Κουμανούδην γιὰ τὴν τροποποίηση τοῦ Ὁργανισμοῦ. Ἀποφασίστηκε νὰ τροποποιηθεῖ ὅπωςοδήποτε τὸ ἄρθρο 13 τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ 1862 περὶ μελέτης καὶ δημοσιεύσεως τῶν ἀρχαίων τῆς Ἐταιρείας, τοῦ ὁποίου ὁ κυριότερος ὄρος ἦταν ὅτι *οὐδὲν δὲ προτεραιότητος δικαίωμα διατηρεῖ ἐναντὶ ἢ Ἐταιρία*. Τώρα τὸ Συμβούλιο ἀποφασίζει κατὰ πλειοψηφία (πλὴν τοῦ Γραμματέως) νὰ *τροποποιηθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς οὕτως, ὥστε ἢ Ἐταιρία νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς προτεραιότητος τοῦ ἐκδίδειν τὰ ὑπ' αὐτῆς εὐρισκόμενα ἢ ἄλλως ἀποκτώμενα ἀρχαῖα*. Ἀκόμῃ ἀποφάσισε τὸ Συμβούλιο, μὲ ἀντίθετο τὸν Κουμανούδην, ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Κυριακοῦ Μυλωνᾶ, νὰ *ἀπαγορευθῆ εἰς τοὺς Ἐφόρους τῆς Κυβερνήσεως ὅταν ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίας καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἐταιρίας αὐτῆς ἢ δημοσίευσιν πραγματειῶν περὶ τῶν ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων εἴτε ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίοις ἐγγράφως εἴτε ἐν συλλόγοις προφορικῶς, ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρίας*. Στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου (30 Δεκ. 1882), ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Κουμανούδην, ἀποφασίστηκε νὰ ἀναβληθεῖ προσωρινὰ ἡ συζήτηση γιὰ τὴν τροποποίηση τοῦ ἄρθρου 13, μὲ μόνο ἀντίθετο τὸν Στ. Δραγούμη, ὁ ὁποῖος θέλησε νὰ ἐπιβληθεῖ ἡ ἀπαγόρευση μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου.

Στὴν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου τοῦ 1883 (18 Φεβρ. 1883) παρουσιάστηκε κοινὴ αἴτηση δέκα πέντε Ἀθηναίων, κυρίως βουλευτῶν, μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσαν νὰ γίνουν ἐταῖροι. *Ἐφάνη μὲν καὶ εἰς τὸν Πρόεδρον καὶ εἰς πάντα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Συμβουλίου τὸ τοιοῦτο διάβημα ἀηθές ὅλας καὶ ὡσὰν εἰσβολή τις, ἵνα ἐπηρεάσωσι τυχὸν τὰς μελλούσας ἀρχαιρεσίας, ἀλλ' ὅμως ἐγένοντο δεκτοί, ἐπειδὴ εἴσχημός τις λόγος πρὸς ἄρνησιν δὲν ὑπῆρχε*. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐκλογῆς ἐταίρων σὲ μεγάλο

ἀριθμὸ γιὰ τὸν ἐπιηρασμὸ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος θὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ ἄλλες φορές.

Ὁ θάνατος τοῦ ταμῖα Π. Γιαννόπουλου στὶς 28 Δεκ. 1886 δημιούργησε θέμα μεγάλο στὸ Συμβούλιο, γιὰτὶ κατὰ τὸν ἔλεγχο τῆς διαχειρίσεως του διαπιστώθηκε ἔλλειμμα δώδεκα χιλιάδων δραχμῶν περίπου ἀπὸ τὸ Ταμεῖο καί, τὸ σοβαρότερο, δὲν εἶχε καταχωρηθεῖ ὅτι εἰσπράχθηκε ἔνταλμα τοῦ Ὑπουργείου πενήντα πέντε χιλιάδων δραχμῶν. Ἡ διαχειριστικὴ ἀνωμαλία ἀνακοινώθηκε στὶς 29 Μαρτ. 1887 καὶ μόλις στὶς 9 Νοεμ. ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ παρουσίασε τὴν ἔκθεσὴ τῆς, τὴν ὁποία ἡ Συνέλευση δέχτηκε καὶ συγχρόνως ἐνέκρινε τὴ διαχείριση τῶν πραγμάτων τῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τὸ Συμβούλιο παρὰ τὴν *ἔκθεσιν* θέση στὴν ὁποία αὐτὸ βρισκόταν, ὅπως τὴ χαρακτηρισίει ὁ Κοντόσταυλος (ΠΑΕ 1886, 28). Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία δόθηκε στοὺς ἐταίρους καὶ συζητήθηκε, περιεῖχε διαπιστώσεις καὶ ὑποδείξεις, ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ λαχείου δὲν φαίνεται νὰ ἐκτελεῖται κανονικά, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, ὅτι πρέπει νὰ καταργηθεῖ τὸ εἰσιτήριο στὸ Μουσεῖο τοῦ Πολυτεχνείου, ὅτι πρέπει νὰ τυπωθοῦν οἱ κατάλογοι τῶν ἀρχαίων, ὅτι *ἐν αὐτῷ τῷ Ὁργανισμῷ ἔγκειται κυρίως τὸ αἴτιον τῆς κακῆς ἢ ἀμφιβόλου διαχειρίσεως* (ΠΑΕ 1886, 27-29) καί, τέλος, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ τροποποίησις τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἐταιρείας σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὸ Συμβούλιο θὰ ἔχει τριμελὲς Προεδρεῖον καὶ ὀκτὼ Συμβούλους στὸ ὁποῖο θὰ παρίσταται χωρὶς ψῆφον, ὡς Βασιλικὸς Ἐπίτροπος, ὁ Γενικὸς Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ὁ ὁποῖος θὰ κρατεῖ δικό του βιβλίον περιλήψεων τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ ὅτι ὁ Ταμῖας θὰ εἶναι μισθωτός, ὅτι θὰ πρέπει νὰ συντάσσεται προϋπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων (ΠΑΕ 1886, 32-38). Οἱ προτάσεις τῆς ἐπιτροπῆς συζητήθηκαν καὶ στὸ Συμβούλιο, στὸ ὁποῖο ὁ Καββαδίας πρότεινε νὰ γραφῇ ἐν τῷ Ὁργανισμῷ· «εἰς τὰς Συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου παρίσταται ἄνευ ψήφου ὁ Γενικὸς Ἐφορος». Ἡ πρότασις δὲν ἔγινε δεκτὴ, ὅπως ἐπίσης ἡ περὶ μισθωτοῦ ταμῖου (28 Νοεμ. 1887), καὶ αὐτὲς τὶς ἀπορριπτικὰς ἀπόψεις τοῦ Συμβουλίου ἀνακοίνωσε ὁ Πρόεδρος στὴ Συνέλευση τῆς 13 Δεκ. 1887, τὶς ὁποῖες αὐτὴ δέχτηκε. Ἀποφασίστηκε ἐπίσης νὰ συνεργαστεῖ τὸ Συμβούλιο μὲ τὴν Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ νὰ ὀρίσῃ κατὰ τὴν κρίσιν του ποῖες μεταρρυθμίσεις πρέπει νὰ γίνουσι στὸν Ὁργανισμὸ γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς διαχείρισιν τῆς Ἐταιρείας, καὶ τὶς μεταρρυθ-

μίσεις αὐτὲς νὰ τίς προτείνει στὸ Ὑπουργεῖο χωρὶς σύγκληση νέας Συνέλευσης. Καὶ αὐτὴ ἡ τροποποίηση ὅμως δὲν ἔγινε, γιατί ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ πρῶτα ἡ τροποποίηση τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Λαχείου σύμφωνα μὲ ἀνακοίνωση τοῦ Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸ Προεδρεῖο.

Ἄνεπαίσθητα ἀλλὰ σταθερὰ ἄρχισε νὰ δημιουργεῖται ἔνταση στὶς σχέσεις Καββαδία καὶ Ἐταιρείας ἢ μᾶλλον Καββαδία καὶ Κουμανούδη. Δὲν ὑπάρχουν, τὰ πρῶτα χρόνια τουλάχιστον, περιπτώσεις φανερῆς σύγκρουσης, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔγινε ἡ πρόταση διορισμοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου στὸ Συμβούλιο ὡς τὸ τέλος τοῦ 1894 μικρὰ γεγονότα προδίδουν τὴν λανθάνουσα ἀντίθεση. Ὁ Καββαδίας δὲν φαίνεται σχεδὸν ποτὲ στὴν ἀλληλογραφία Ὑπουργείου-Ἐταιρείας, ὑπογράφει ὁ Ὑπουργός, ἀλλὰ εἰσηγητὴς καὶ ἐμπνευστὴς εἶναι πάντα ἐκεῖνος. Πλήθος πράξεων, ἐκδηλώσεων, ἕνα σκοπὸ ἔχουν, νὰ μειωθεῖ ἡ δύναμη τῆς Ἐταιρείας καὶ νὰ περιέλθει στὸν Γενικὸ Ἐφορο, ὁ ὁποῖος ἤδη ἔχει δημιουργήσει μεγάλες ἀντιπάθειες πού γίνονται φανερὲς στὸν τύπο. Χαρακτηριστικὸ εἶναι δημοσίευμα στὴν *Ἐφημερίδα* (30 Ἰουλ. 1888), τὸ ὁποῖο καταλήγει: *ὁ ἀντιπαθητικώτατος τῶν ἀρχαιολόγων ἔχει τὰς ἀντιπαθείας του ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀσκεῖ ταύτην μετὰ πρωτοφανοῦς μοχθηρίας, διότι δὲν τὸν παρεδέχθη ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία Β. Ἐπίτροπον.*

Χαρακτηριστικὸ τοῦ μικροπολέμου πού ἀρχίζει μεταξὺ Καββαδία-Ἐταιρείας εἶναι ἀναφορὰ τοῦ Τσοῦντα πρὸς τὴν Ἐταιρεία ἐν ἧ λέγει, *ὅτι παρηγγέλθη παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου προφορικῶς, ἐν τῇ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἀναφορᾷ του δι' ἧς ἐγνωστοποιεῖ αὐτῷ τὴν μεταφορὰν τῶν Μνηκναίων ἀρχαίων εἰς Ἀθήνας, νὰ γράψῃ ὅτι προσωρινῶς τὰ κατέθηκεν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐταιρείας καὶ νὰ μὴ συγχωνευθοῦν στὶς συλλογὲς τῆς Ἐταιρείας, νὰ μὴ συγκολληθοῦν, νὰ μὴ συμπληρωθοῦν καὶ νὰ μὴ καταγραφοῦν. Στὴ συζήτηση (8 Ἰαν. 1888) ὁ Καββαδίας εἶπε ὅτι τοῦτο εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ περὶ τοῦ ἔργου τῶν Ἐφόρων διάταγμα τοῦ 1886, καὶ σὲ τοῦτο παρατήρησε ὁ Κουμανούδης ὅτι τότε καὶ αὐτὸς ὡς γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας ἔτσι ἔπρεπε νὰ κάνει γιὰ τὰ ἀρχαῖα πού ἀποκαλύπτει ἢ ἀγοράζει, πράγμα τὸ ὁποῖον δέχτηκε ὁ Καββαδίας. Στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση, 14 Ἰαν. 1888, συζητήθηκε πάλι τὸ ἴδιο θέμα καὶ ἀποφασίστηκε νὰ μὴ ληφθοῦν ὑπόψη οἱ νέοι κανονισμοὶ τοῦ Καββαδία.*

Στὴ συνεδρίαση τῆς 9 Ἀπρ. 1891 ὁ Πρόεδρος Κοντόσταυλος ἀνακοίνωσε τὴν ἀπόφασή του νὰ παραιτηθεῖ τῆς Προεδρίας καὶ ὅτι

αναβάλλει την πραγματοποίηση της απόφασης αυτής έως ότου εκλεγεί ή επιτροπή αναθεώρησης του Όργανισμου, *Οι σύμβουλοι πάντες όμοθυμαδόν παρεκάλεσαν τον Πρόεδρον να μη σκέπτηται περι παραίτησεως· άλλως παραιτούνται καὶ αὐτοὶ πάντες εὐθὺς [- - -] θεωροῦντες τὴν παραίτησιν τοῦ προέδρου ὡς φέρουσιν εἰς κίνδυνον τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἐταιρίας.* Μπρὸς στήν ἐπιμονή τῶν Συμβούλων ὁ Κοντόσταυλος ἀνακάλεσε. Στὴν ἴδια συνεδρίαση (9 Ἀπρ. 1891) ἐκλέχθησαν καὶ τὰ πέντε μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἀναθεώρησης τοῦ Όργανισμοῦ, Φιντικλῆς, Δραγούμης, Μελισουργός, Β. Λάκων καὶ Ἴω. Πρωτόδικος.

Στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς 2 Ἰουν. 1891 συζητήθηκε τὸ σχέδιο ἀναθεώρησης τοῦ Όργανισμοῦ τὸ ὁποῖο ὁ Π. Παπαναστασίου θεώρησε ὅτι δὲν εἶχε γίνοι σύμφωνα μὲ τις ἐντολὲς τῆς Συνελεύσεως καὶ πρότεινε τὴν ἀπόρριψή του. Ἡ Συνέλευση τὸ δέχτηκε μὲ διαφορὰ μᾶς ψήφου.

Στις 28 Αὐγ. 1891 ὁ Κοντόσταυλος ὑποβάλλει στὸ Συμβούλιο τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Προέδρου, ἡ ὁποία ἐξετάστηκε μετὰ τὴν πρώτη συζήτηση τῆς 30 Αὐγ., στὴ συνεδρίαση τῆς 2 Σεπτ. Ὁ Κουμανούδης πρότεινε, ἐπειδὴ ὁ Κοντόσταυλος βρισκόταν στὸ Ἀλιβέρι, νὰ μὴν ἀναβληθεῖ ἡ σύγκληση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως πού θὰ συζητοῦσε τὴν τροποποίηση τοῦ Όργανισμοῦ ἀλλὰ νὰ σταλοῦν οἱ προσκλήσεις. Ὁ Φιντικλῆς ἀρνήθηκε νὰ ὑπογράψει τις προσκλήσεις καὶ ἐδήλωσε ὅτι παραιτεῖται καὶ αὐτὸς τῆς ἀντιπροεδρίας καὶ παρὰ τις προσπάθειες τῶν Συμβούλων νὰ ἀνακαλέσει τὴν παραίτηση δὲν μεταπέστηκε, δέχτηκε μόνον νὰ ὑπογράψει ἔγγραφο πρὸς τὸν Κοντόσταυλο, τὸ ὁποῖο συντάχθηκε τὴν ἐπομένη. Μὲ τὸ ἔγγραφό του γινόταν γνωστὴ ἡ ἀνωμαλία πού δημιουργήθηκε μὲ τὴν παραίτηση Φιντικλῆ καὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ ἀποσύρει τὴ δική του ἢ νὰ τὴν ἀναβάλει. Ὁ Κοντόσταυλος ἀπήντησε τηλεγραφικῶς στις 7 Σεπτ. λέγοντας ὅτι *πέπεισμα ὅτι τὸ Συμβούλιον ἐν τῇ συνέσει αὐτοῦ θέλει τὸν δικαίῳ ἐπιμένοντα παραιτήσει ἐπανειλημμένως ὑποβληθείη.* Τὸ Συμβούλιο (10 Σεπτ. 1891) ἀποφάσισε νὰ συγκαλέσει συνέλευση καὶ ὁ Φιντικλῆς δέχτηκε νὰ ὑπογράψει τις προσκλήσεις, ὅχι ὅμως καὶ νὰ προεδρεύσει, ἀπόφαση ὅμως τὴν ὁποία ἀνακάλεσε στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση, στις 19 Σεπτ., τελικὰ ὅμως τὴν ἡμέρα τῆς ἔκτακτης συνέλευσης εἰδοποίησε ὅτι ἦταν ἄρρωστος.

Ἡ συνέλευση ἐξέλεξε πρόεδρό της τὸν Τζιβανόπουλο, ἀπεφάσισε νὰ μὴ δεχθεῖ τὴν παραίτηση τοῦ Κοντόσταυλου καὶ ἀνέβαλε τὴ

συζήτηση γιὰ τὸν Ὀργανισμό. Ἐπειτα ἀπὸ ἐπίσκεψιν στὸ σπίτι τοῦ Κοντόσταυλου ὀλοκλήρου τοῦ Συμβουλίου ὁ Πρόεδρος μεταπέστηκε καὶ ἀπέσυρε τὴν παραίτησή του.

Στὴ συνέλευση τῆς 2 Φεβρ. 1891 κατὰ τὴ συζήτηση, πρὶν ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Γραμματέως, ὁ Παπαναστασίου ἐπιτέθηκε ἐναντίον τοῦ Συμβουλίου γιὰ τὸ θέμα τοῦ Ὀργανισμοῦ καὶ εἶπε ὅτι *τείνει εἰς τὸ νὰ ἀφήσῃ τὸ πρᾶγμα νὰ κοιμηθῇ*. Στὴν ἐπόμενη συνέλευση τῆς 16 Φεβρ. 1892 ὁ Κοντόσταυλος ἦταν ἄρρωστος καὶ δὲν παραβρέθηκε, διαβάστηκε ὁμως ἐπιστολή του στὴν ὁποία λεγόταν ὅτι ἦταν ἀντίθετος σὲ μεταρρυθμίσεις τοῦ Ὀργανισμοῦ καὶ ὅτι ὅσοι εἶναι τῆς γνώμης του θὰ τὸν ψηφίσουν κατὰ τὶς ἀρχαιρεσίες, ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὶς μεταρρυθμίσεις θὰ τὸν καταψηφίσουν. Μὲ τὴν ἐπανεκλογή τοῦ Κοντόσταυλου ἡ Συνέλευση ἀποφάσισε σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις του, τοῦτο ὁμως δὲν ἄρεσε στὸν Δραγούμη, ἔνθερμο ὁπαδὸ τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Πρόεδρο παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Συμβούλου *ἀντιπροσῶν ἐν τῷ θεμελιώδει ζητήματι περὶ οὗ ἡ ὑμετέρα ἀνακοίνωσις πρὸς τοὺς ἐταίρους κατὰ τὴν τελευταίαν συνέλευσιν*. Μὲ πρόταση τοῦ Τζιβανόπουλου, πού τὴν δέχτηκαν ὅλοι οἱ Σύμβουλοι, ἀποφασίστηκε νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὸν Δραγούμη νὰ ἀνακαλέσει τὴν παραίτησή του, πρᾶγμα πού δὲν ἔγινε. Ὁ Δραγούμης μέχρι τῆς ἐτήσιας συνέλευσης τῆς 31 Ἰαν. 1892 ἀναφέρεται στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου ὡς ἀπών.

Παρὰ τὶς προσπάθειες γιὰ ἀναθεώρηση τοῦ Ὀργανισμοῦ τὸ κύρος καὶ ἡ ἀντίσταση τοῦ Κοντόσταυλου καὶ τοῦ Κουμανούδη ἦταν ἐμπόδιο στὶς τάσεις ἀλλαγῆς τοῦ καθεστώτος τῆς Ἑταιρείας. Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ 1892 ἔκαμε παρατηρήσεις σὲ θέματα τυπικῆς περισσότερο σημασίας, τὶς ὁποῖες τὸ Συμβούλιο δέχτηκε καὶ ἀποφάσισε νὰ ἐφαρμόσει. Στὴν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου, σὶς 29 Φεβρ. τοῦ 1893, ὁ Καββαδίας εἶπε ὅτι *πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς προτάσεις τῆς τριμελοῦς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ ἐπιροτάθη παρὰ τίνος τῶν ἐταίρων μομφὴ κατὰ τοῦ Συμβουλίου, ὡς ποιήσαντος κατάχρησιν τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας*. Τοῦτο συζητήθηκε στὸ τέλος τῆς συνεδρίασης καὶ σὶς 13 Μαρτ. 1893. Σὲ ἐπόμενη συνεδρίαση, σὶς 19 Μαΐου, ὁ Φιντικλῆς παρατήρησε ὅτι *οἱ ἐν τῷ Μετοσβίῳ μουσεῖῳ τῆς Ἑταιρείας κλητῆρες ἔχουν δίσκον καὶ συνάζουν χρήματα διὰ τὰ ραβδία κτλ. ὅπερ δὲν γίνεται ἐν τῷ ἄλλῳ Μουσεῖῳ τῷ Κεντρικῷ καὶ πρέπει νὰ παύσῃ γινόμενον ἐν τῷ τῆς Ἑταιρείας*. Τὸ ἀσήμαντο αὐτό, φαινομενικῶς,

θέμα άπασχόλησε τὸ Συμβούλιο καὶ στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση, στὶς 26 Μαΐου, στὸ ὁποῖο δόθηκαν ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸν Κουμανούδη (ἡ πληρωμὴ δεκαλέπτου γιὰ τὴ φύλαξη τῶν μπαστουινῶν καὶ τῶν ὀμπρελῶν εἶχε ἀποφασισθεῖ ἀπὸ τὸ Συμβούλιο στὶς 30 Νοεμ. 1877), ὁ ὁποῖος κατέληξε μὲ τὰ λόγια: *ἄς κρίνη τὸ Συμβούλιον ἂν ὁ παρουσιαζόμενος τῶρα ἐδῶ τενεκές, ὅστις περιέχων καθ' ἑκάστην (τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον μόνον) περὶ τὴν ἐσπέραν δεκάλεπτά τινα καὶ κείμενος συνήθως ὀπισθεν τοῦ ἐκεῖ φυλακείου, δύναται νὰ θεωρηθῇ δίσκος προκαλῶν δῶρα.* Παρὰ ταῦτα ἡ πληρωμὴ τοῦ δεκαλέπτου καταργήθηκε.

Νέα, ὀριστική, παραίτηση τοῦ Κοντόσταυλου ὑποβλήθηκε στὸ Συμβούλιο τὴν 1 Ἰουλ. 1893, ἡ ὁποία συζητήθηκε ἀπὸ αὐτό. Ἀποφασίστηκε νὰ τοῦ γίνῃ γνωστὸ ὅτι τὸ Συμβούλιο δὲν ἦταν ἀρμόδιο νὰ τὴν δεχθεῖ καὶ ὅτι *θέλει τὴν ὑποβάλλει ἐν καιρῷ εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν ἐταίρων καὶ πέποιθεν ὅτι καὶ ἡ Συνέλευσις τῶν ἐταίρων ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατεχόμενη αἰσθημάτων δὲν θέλει ἀποδεχθῆ ταύτην.* Ἡ παραίτηση ἀνακοινώθηκε στὴ συνέλευση τῆς 20 Φεβρ. 1894, χωρὶς νὰ ἐνημερωθοῦν μὲ ἔκτακτη συνέλευση οἱ ἐταῖροι ὀλόκληρο ἐπτάμηνο. Τοῦτο ἐπεσήμανε ὁ Παπαναστασίου λέγοντας ὅτι *κακῶς τὸ Συμβούλιον ἔπραξε μὴ καλέσας ἀμέσως τότε τὴν συνέλευσιν τῶν ἐταίρων, ἵνα ὑποβάλλῃ εἰς αὐτὴν τὴν παραίτησιν τοῦ Προέδρου καὶ ἔμεινεν οὕτως ἡ Ἐταιρεία ἀκέφαλος.*

Στὴ λογοδοσία τοῦ Κουμανούδη (ΠΑΕ 1893, 27-28) ἐμφανίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ δημοσίᾳ σοβαρὴ διάσταση Ἐπιτελείου-Ἐταιρείας μὲ τὴν ἀπαίτηση τοῦ πρώτου νὰ καλυφθοῦν τὰ ἔξοδα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτελείας ἀπὸ τὶς προσόδους τοῦ Λαχείου, *οὕτως ὥστε περιορίζουσα ἡ Ἐταιρεία κατὰ τι τὰς ἐργασίας της νὰ δύναται νὰ θέτῃ εἰς διάθεσιν τοῦ Ἐπιτελείου τὸ ἥμισυ τῶν ἐκ τοῦ Λαχείου καθαρῶν ἐσόδων, καὶ τὸ μέτρον τοῦτο θὰ εἶναι προσωρινόν.* Τὸ Συμβούλιο ἀρνήθηκε νὰ ἱκανοποιήσει τὴν ἀπαίτηση αὐτὴ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ὑπενθύμισε ὁ Κουμανούδης τὰ ὅσα ἔργα τῆς Κυβερνήσεως, μισθοὶ φυλάκων, ἴδρυση μουσείων, ἀγορὰ γηπέδων, ἔκαμε ἡ Ἐταιρεία καὶ τὸ ἄτοκο δάνειο τῶν 83.000 τὸ ὁποῖο δὲν ἀποδίδει τὸ Ἐπιτελεῖο.

Μετὰ τὴ λογοδοσία τοῦ Κουμανούδη ἡ συνέλευση ἐξέλεξε τριμελῆ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ, τοὺς Π. Παπαναστασίου, Ἰ. Μαρκόπουλο καὶ Γ. Κεφάλαια. Ἡ ἐκλογή αὐτὴ, τοῦ Παπαναστασίου κυρίως, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ τέλους. Τὸ πρόσωπο αὐτό, ὄργανο τοῦ Καββαδία, χωρὶς καμιά σχέση μὲ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἐπιστῆμη, θὰ ἀποτελέσει τὸ κύριον μέσον τῆς μεγάλης ἀλλαγῆς στὴ διοίκηση καὶ τὴ νοο-

τροπία τῆς Ἐταιρείας καὶ τῆς ἀποχώρησης τοῦ Κουμανούδη.

Στὶς 13 Μαρτ. 1894 ἔγινε ἡ δευτέρα τακτικὴ συνέλευσις στὴν ὁποία διαβάσθη ἡ ἔκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς. Τὸ κείμενον αὐτὸ τῶν 18 τυπωμένων σελίδων ἀποτελεῖ μνημεῖον καὶ ὑπόδειγμα σκόπιμης δυσφήμισης ἀνθρώπων καὶ ἔργων μὲ τὸν τονισμὸ ἀπλῶν πραγμάτων καὶ πράξεων καὶ τὴν διατύπωσιν ὑπανιγμῶν οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι δυνατόν, ὁ καθένας μόνος του, νὰ θεωρηθῆ κακόβουλος ἢ δυσφημιστικός. Ἡ ἐπιτροπὴ δηλώνει μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι κατενοήσαμεν ὅτι ἀναλαμβάνομεν ἔργον ὀκλήρον καὶ ὅτι ἡ ἔρευνα καὶ γνώσις τέως ἀγνώστων πραγμάτων γεννᾷ ἀληθῶς χαρὰν παρὰ τῷ ἔρευνητῇ, λαμβάνοντι ἀφορμὴν νὰ μάθῃ πολλά καὶ χρήσιμα. Ὁ ἔλεγχος ὅμως πεπραγμένων ὑπὸ ἀνδρῶν ἐπὶ μακρὸν ἀσχολουμένων ἐν τινὶ ἔργῳ καὶ πιθανὰ ἐλλείψεις ἢ καὶ κατάδηλοι παραβάσεις οὐ μόνον τὸν ἔρευνητὴν λυποῦσιν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐταίρους, τοὺς δ' ἐλεγχομένους καθιστοῦσι δυσμενεῖς. Ἀληθῆ ταῦτα, εἶχομεν ὅμως καθῆκον νὰ ἀναδεχθῶμεν τὸ τοῦ ἐλέγχου ἔργον ἐφ' οἴφδημιτε κινδύνῳ, διότι, ἂν πᾶς ἐταῖρος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπειχε τοῦ ἔργου, ἡδύνατο νὰ μένωσιν ἀνεξέλεγκτα τὰ τῆς ἐταιρίας ἡμῶν. Τὸν ἔλεγχον ἡδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ περιστείλωμεν, ὡς συνήθως ἐγένετο κατὰ τὸ παρελθόν, ἐν τοῖς ἐτησίοις λογαριασμοῖς τῆς ἐταιρίας, ὅπερ καὶ ἀκοπώτερον καὶ μᾶλλον ἀκίνδυνον, ἀλλ' ὁ ἀπλοῦς καὶ ξηρὸς τῶν λογαριασμῶν ἔλεγχος δὲν ἄγει ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ λογαριασμοὶ τῆς ἐταιρίας, ὡς προτίθενται ἡμῖν, δὲν ἔχουσι θεμελιώδη τινὰ βάσιν καὶ ἀφαιρηρίαν, δὲν στηρίζονται ἐπὶ καθορισμοῦ τινοῦ ἐσοδῶν καὶ ἐπὶ προϋπολογισμοῦ ἐξόδων, εἶνε ἀπλὴ ἀντιγραφὴ ἀπὸ τῶν λογιστικῶν βιβλίων, ἡ δὲ παραβολὴ τῶν λογαριασμῶν πρὸς τὰ βιβλία δὲν ἀποδεικνύει πραγματικὴν ἀλήθειαν, εἶνε ἀπλὴ σύγκρισις πρὸς ἑαυτὸ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Ἄν τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἦσαν καθωρισμένα, τότε βεβαίως ἡδύνατο νὰ ἐξευρεθῇ ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν λογαριασμῶν καὶ τῶν βιβλίων πρὸς ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτο ἡ ἀπλὴ τῶν λογαριασμῶν ἔρευνα δὲν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπομένως ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν ζητοῦντες ἀνεσκάψαμεν εἰς τὸ δυνατὸν βάθος τὰ γενόμενα δι' ὅλου τοῦ ἔτους καὶ μετὰ προσοχῆς ἔρευνησαντες συνελέξαμεν τὰ ἀνευρεθέντα καὶ δὴ τὰ μᾶλλον σπουδαῖα, ἃ προσάγομεν ὑμῖν σήμερον, ἵνα τὴν δυνατὴν ἀλήθειαν μαθόντες ἀποφασίσθητε ὅ,τι ἂν κρίνητε λυσιτελεῖς τῇ ἐταιρίᾳ. Ὁ ἰσολογισμὸς, ὡς ὑπεβλήθη ἡμῖν, δὲν εἶνε πιστὸν καὶ ἀκριβὲς ἀπεικόνισμα τῆς ἀληθοῦς τῆς ἐταιρίας καταστάσεως. Τοιοῦτοι ἰσολογισμοὶ εἶχον σπουδαιότητα ἐν παλαιοῖς χρόνοις, ὅτε ἡ ἡμετέρα ἐταιρία ἐν νηπιῶδει καταστάσει διατελοῦσα ὑλικῶς ἦν λίαν εὐέλεγκτος, σήμερον ὅμως, ὅτε καὶ ἡ

εταιρία ἠνδρώθη ὑλικῶς διὰ τοῦ λαχείου, ἐπιβάλλεται ἐν τοῖς ἰσολογισμοῖς πλήρης, ἀκριβὴς καὶ ἐπισημονικὴ ἔκθεσις. Πᾶσα ἐταιρία σχετιζομένη μετὰ χρηματικῆς διαχειρίσεως διακρίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνεργητικὸν καὶ παθητικὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναλελυμένας τὰς μερίδας τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐξισώσεως ἐκάστης δεόντως καταφαίνεται ἡ ἀλήθεια.

Ἡ ἔκθεσις τοῦ Παπαναστασίου ἀποβλέπει λοιπὸν μόνον στὴν εὐρεση τῆς ἀλήθειας καὶ ὁ ἴδιος περιβάλλεται τήβεννο δικαστικῆ. Βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ στενὴ λογιστικὴ σκοπιά, δὲν διαπιστώνει κατάχρησι, κακὴ χρῆσις ἢ ὑπεξαίρεσις, ἀλλὰ ἔλλειψις τοῦ λογιστικοῦ συστήματος ποῦ ἐπιθυμεῖ. Ἐπισημαίνει τὴν ἔλλειψις κτηματολογίου, τὴν μὴ ἀναγραφὴ δαπανῶν ἀγορᾶς βιβλίων καὶ βιβλιοδεσίας, τῶν ἀπωλήτων τευχῶν τῆς ΑΕ, τοῦ ἀχρησιμοποίητου χαρτιοῦ καὶ τῶν τυπωμένων πινάκων τῆς ΑΕ, τῶν ἐπιγραφικῶν στοιχείων ποῦ ἔχουν δοθεῖ στὸν τυπογράφο, καὶ φθάνει στὴ μεγάλη ἔλλειψις, δὲν ὑφίσταται προϋπολογισμὸς ὅπως γίνεται στὶς ἐταιρεῖες. *Ὁ προϋπολογισμὸς ὁ ἀληθὴς ρυθμίζει πᾶσαν δαπάνην, διακλίνει πᾶσαν ὑπέρβασιν καὶ τηρεῖ οἰκονομικὴν εὐρωστίαν, ἄλλως ἐπέρχεται νόσος καὶ θάνατος, ἂν μὴ καταβληθῆ ἡ προσήκουσα θεραπεία.*

Ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς διαπιστώνονται ἀταξίες καὶ παράβασις ἀσύγγνωστος τῶν θεμελιωδῶν λογιστικῶν διατάξεων στὴ διαχείρισις τοῦ λαχείου, τὰ ὁδοπορικὰ, τὰ ἐπιμίσθια, στὶς ἀνασκαφὰς ὅπου οἱ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν λαμβάνοντες χιλιοδραχμὸν προκαταβολὴν ἀπὸ τοῦ ταμίου ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποφάσεως ἀπέρχονται εἰς τὴν ὄρισμένην χώραν, ἀνασκάπτουσι δι' ὅσων θέλουσι ἐργασιῶν καὶ μὲ οἰονδήποτε ἡμερομίσθιον καὶ μεθ' ἡμέρας συντάσσουσι καταστάσεις, λαμβάνουσι ἀποδείξεις, προσερχόμενοι ζητοῦσι τὴν πληρωμὴν ἐν ἰδίῳ ὀνόματι καὶ λαμβάνοντες ἀπέρχονται. Μὲ αὐτὴ τὴν σύντομη περιγραφὴ ὁ Παπαναστασίος ἐκμηδενίζει τὴ σημασίαν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἐπισημονικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἀποτελέσματα εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας καὶ ἀναγκάζει τὴ Συνέλευσις νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν τῆς μόνον στὶς στιγμὰς τῆς εἰσπραξιῶν ἀπὸ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν δαπανῶν τῆς ἀνασκαφῆς, ἢ ὅποια μεταβάλλεται σὲ ὑποπιτη συναλλαγὴ μετὰ τῶν ἐφόρων καὶ τοῦ ταμίου. Μὲ τυπικὴ γραφειοκρατικὴ τεχνικὴ ὁ Παπαναστασίος διατυπώνει τὸ συμπέρασμα ποῦ θέλει, χωρὶς νὰ τὸ στηρίζῃ σὲ ἐπιχειρήματα ἢ ἀποδείξεις, τονίζοντας μόνον τὴ λογιστικὴ διαδικασίαν τῆς Ἐταιρείας, ἢ ὅποια δὲν εἶχε τίποτε τὸ μεμπτό. Ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Φιλίου καὶ καταμαρτυρεῖ τὸ μέγεθος τῆς δαπάνης τῆς

άνασκαφῆς Ἐλευσίνος καὶ τὴν ἀγροματοσύνη τοῦ ἐκεῖ ἐπιστάτη, καταμαρτυρεῖ ἐπίσης τὴ χορήγηση ὁδοπορικῶν στὸν Φίλιο, χωρὶς νὰ μνημονεῦει ὅτι ἡ διενέργεια τῆς ἀνασκαφῆς γινόταν χωρὶς μισθὸ ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα (ὁ Φίλιος εἶχε παραιτηθεῖ), καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάζει τὴν τότε οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπορεῖ *διὰ τινὰ λόγον τὰ ἡμερομίσθια ἐν μὲν Ἐλευσίνι ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς τέσσαρας, εἰς Ἴλισσον 3.50, εἰς δὲ τὴν Ἐπίδανρον καὶ τὰς Μυκῆνας εἰς ποσὸν κατώτερον τῶν τριῶν δραχμῶν.*

Τελειώνοντας τὴν ἔκθεση οἱ συντάκτες τῆς προτείνουν τὴ σύσταση μόνιμης ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὴν ἐφαρμογὴ πλήθους ὑποδείξεων λογιστικῆς φύσεως, καὶ τέλος οἱ δύο ἐλεγκταὶ Μαρκόπουλος καὶ Κεφάλας προτείνουν τὴν ἔγκριση τῶν λογαριασμῶν τοῦ 1894 καὶ τὴ σύσταση ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ σύνταξη νέου ὄργανισμοῦ, ἐνῶ ὁ Παπαναστασίου φρονεῖ *ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται αὐτῷ μετὰ τὰ λεχθέντα νὰ προτείνῃ ἔγκρισιν λογαριασμῶν καὶ προτείνει ἐπίσης νὰ μὴ γίνουν ἀρχαιρεσίες ἀλλὰ νὰ παραταθεῖ ἡ θητεία τοῦ ὑπάρχοντος Συμβουλίου καὶ νὰ ἐκλεγῆι ἐπιτροπὴ συντάξεως νέου ὄργανισμοῦ. Ἐὰν σήμερον προβῆ ἡ συνέλευσις εἰς ἀρχαιρεσίας, δὲν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν τι πλέον, ἡ ἔταιρία θὰ βαδίξῃ ὡς ἐδείχθη ἐν τῇ ἐκθέσει, τὰ πάντα θὰ εἶνε κυκεῶν ἀνεξερευνήτος καὶ μάταιος πᾶς ἐν τῷ μέλλοντι ἔλεγχος, διότι πάντα γενήσονται ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν.*

Μετὰ τοὺς ἐκφοβιστικοὺς αὐτοὺς λόγους τοῦ Παπαναστασίου ἔγινε μακρὰ συζήτησις. Στὴ συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου ποῦ ἔγινε μετὰ δύο ἡμέρες κατατέθηκε τὸ κείμενο τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς. *Εἰς τὴν διάσκεψιν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἐν τῷ χθεσινῷ καὶ σημερινῷ φύλλῳ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάλα ψεύδη κατὰ τῆς Ἐταιρίας.* Κατὰ τὴ συζήτηση ὁ Καββαδίας ὑπέβαλε γραπτὸ ὑπόμνημα μὲ τὸ ὁποῖο ὑπεστήριξε ὅτι χρειάζεται καὶ ἄλλος βαθύτερος ἔλεγχος ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ ἢ ὁποῖα νὰ συντάξῃ *συμπληρωματικὴν ἔκθεσιν σαφῆ καὶ κατηγορηματικὴν [- -] ἵνα οὕτως ἐπιχυθῆι φῶς ἐπὶ τῶν ἐξενεχθεισῶν μομφῶν. Δέον δὲ νὰ ζητήσωμεν καὶ παρ' αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐξελέγξῃ τὰ τῆς διαχειρίσεως ἡμῶν.* Τὸ Συμβούλιο κατέληξε στὴν ἀπόφαση (ἀπέχοντος ψήφου τοῦ Κουμανοῦδη) νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο ἡ σύσταση νέας ἐπιτροπῆς πρὸς ἔλεγχον τῶν τῆς Ἐταιρίας.

Μὲ ἀφειρητρία τὴν ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς, ἢ ὁποῖα τὶς ἐπιθυμίες τῶν συντακτικῶν τῆς ἐξέφραζε καὶ ὄχι τὴν ἀλήθεια, ἀφοῦ δὲν ἀναφέ-

ρει οὔτε τὴν ἐλάχιστη πράξη καταχρήσεως ἢ ἀκόμη κακῆς ἢ ἀμελοῦς χρήσεως τῶν χρημάτων ἢ τῶν πραγμάτων τῆς Ἑταιρείας, οἱ ἔφημερίδες δημιούργησαν κομματικὸ Τρικουπικὸ σκάνδαλο. Ἡ Ἐφημερίς τὴν ἐπομένη (16 Μαρτ. 1894) δημοσίευσε πρωτοσέλιδο μεγάλο ἄρθρο κακόβουλο μὲ σκοπὸ νὰ κτυπήσει τὸν Δραγούμη, ὑποστηρίζοντας ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ ἰθύνων νοῦς καὶ ὁ κακὸς δαίμων τῆς Ἑταιρείας ποὺ τὴν εἶχε ὑποδουλώσει στὸ κόμμα. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι μὲ τὴν ὀξύτητα τῶν ἐκφράσεων καὶ τὸν καθαρὰ λαοπολογικὸ χαρακτήρα τοῦ δημοσιεύματος ἐπιδιώκεται ὄχι ἡ κάθαρση τῆς Ἑταιρείας, ὅπως ὑποστηρίζει, ἀλλὰ ἡ πρόκληση ζημιάς σὲ πολιτικὸ ἀντίπαλο. Προκειμένου νὰ τὸ πετύχει αὐτὸ δημιουργεῖ ἡ ἔφημερίδα δική της ἔκθεση καὶ προσφέρει στοὺς ἀναγνώστες τῆς τὴν εἰκόνα ἐνὸς σκανδάλου ποὺ δὲν ὑπῆρξε ποτέ.

Διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς πιστοποιεῖται ἡ ὕπαρξις ὄχι πλέον ραθυμίας καὶ ἀδρανείας, ἀλλὰ ἀταξιῶν καὶ σκανδάλων, περὶ τῶν ὁποίων σύντομος πρόνοια πρέπει νὰ ληφθῆ. Ἀταξιῶν καὶ παρανομιῶν καὶ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα καταχρήσεων, αἵτινες ἀρκοῦν διὰ νὰ φέρον ἐκ ἀποσύνθεσιν ἐντελῆ καὶ τὸ σοφώτερον διοργανωμένον σωματεῖον καὶ νὰ χανδακώσουν Ἑταιρείαν ὡς ἡ ἀρχαιολογική. Ἑταιρεία ἀριθμοῦσα βίον μακρῶν ἐτῶν, καὶ μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς πανελληνίου τιμῆς ἀξιοθέτιας ἄνδρας, Ἑταιρεία ἐθνικῆς σημασίας, ὑψηλοῦ προορισμοῦ, αἱ πρόοδοι τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ γίνωνται ὁσημέραι καταφανέστεραι εἰς πάντας, καὶ πρὸ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ σιγῶσιν ἐκ σεβασμοῦ τὰ στόματα καὶ τῶν μᾶλλον μεμπυμοίρων, Ἑταιρεία τοιαύτη ἀποκαλύπτεται αἶφνης ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ἐν συγχύσει καὶ παραλυσίᾳ τοιαύτη, πρὸς ἣν καὶ μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ παραβληθῆ ἡ κατάστασις τῆς Ἐφορείας δὲν ἐνθυμούμεθα πλέον τινὸς κωμπολέως τοῦ ἡμετέρου βασιλείου, τῆς ὁποίας ὀλόκληρον τὸ προσωπικὸν πρὸ τίνος ἀπὸ τοῦ Ἐφόρου μέχρι τοῦ κλητῆρος, διῆλθεν ἐκ τοῦ κακουργιοδικείου. Ἄν ὁ παραλληλισμὸς οὗτος κριθῆ ἀνάρμοστος, θὰ παραπέμφωμεν τοὺς τυχόν αἰτιωμένους ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Ἐκθεσὶν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῇ χθεσινή «Ἀκροπόλει» λεπτομέρεια βοῶσαι στεντορεῖως: σκάνδαλον! σκάνδαλον! Ποῖος εὐφημότερος λόγος δύναται νὰ γείνη περὶ Ἑταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀρμόδιοι τὰ ἔχουν κάμει θάλασσα. Ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς δὲν καταλαμβάνει κανεὶς τίποτε· οὔτε ἐνεργητικόν, οὔτε παθητικόν, οὔτε τί ἔχει οὔτε τί δὲν ἔχει· γριφοί, μονιζούραις, χάος. Κατὰ τὰ λοιπά, ἐλευθέρα Κέρκυρα. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας εἰς τὰ χέρια ὄλων καὶ κανενός· ἀγοραὶ καὶ προμήθεται βιβλίων

χωρίς κανένα ἔλεγχον. Τοῦ περιοδικοῦ ἡ ὑπηρεσία ἀνεξέλεγκτος. Τὰ ἔσοδα τῆς Ἐταιρείας, κόσμος ἀνεξερευνήτος· οἱ εἰσπράκτορες, ἀπόλυτοι κύριοι. Ἡ διαχειρίσις τοῦ λαχείου ὡσάν τῆς τρελλῆς τὰ μαλλιά. Οἱ διαχειρισταί, πασοσάδες. Οἱ ὑπάλληλοι, ἀνεύθυνοι ὑπουργοί. Ἄδρῳι μοσθοί, σπατάλη, κατὰ-χρησις. Ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι μηδέποτε ἐκτελούμεναι, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ δι' ἀφθόνου χρήματος περιρρεόμεναι. Χρήματα διὰ πράγματα τὰ ὅποια δὲν ἐπραγματοποιήθησαν· χρήματα διὰ πράγματα τὰ ὅποια δὲν ἠγοράσθησαν· Διοικητικὸν συμβούλιον χωρὶς κεφαλὴν, μὲ μόνον μέλη· μέλη ἐν ἀποσυνθέσει, ἀλλ' ὅμως ἀξιοῦντα νὰ διευθύνουν καὶ νὰ ἀναπληρῶσι καὶ τὴν ἐλλείπουσαν κεφαλὴν. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον, αὐτὴ εἶνε ἡ εἰκὼν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ποία νὰ εἶνε τάχα ἡ ὀλεθρία δύναμις ἡ ἐξωθήσασα εἰς τὸν κατήφορον αὐτὸ τὸ σωματεῖον, ὅπερ ἰδρύθη ὑπὸ τὰς λαμπροτέρας ἐλπίδας, καὶ μέχρι τινὸς εἰργάζετο ὑπὸ τοὺς λαμπροτέρους οἰωνούς; Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐνόσω διηύθυνον τὰ τῆς Ἐταιρείας οἱ Κουμανοῦδαι καὶ οἱ διδάσκαλοι, ἄνευ ἀναμίξεως ἄλλων ξένων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς στοιχείων, ἐνόσω τὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς διώκουν ἀρχαιολόγοι μόνον καὶ λόγιοι, γνωρίζοντες τὴν δουλειάν των καὶ ἔχοντες τὴν ἀντίληψιν τοῦ κατήκοντος, ἡ τάξις ἐβασίλευεν ἐκεῖ, καὶ τίποτε τὸ ἐπιλήψιμον δὲν διέκρινέ τις. Ἀλλὰ κατὰ κακὴν μοῖραν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ὑπεδουλώθη εἰς τὸ κόμμα, καὶ αὐτὴ· εἰς ποῖον κόμμα ὑπεδουλώθη δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ὁ κ. Στ. Δραγοῦμις ὁ ἐγκαταστάς ἀπὸ τινων ἐτῶν, ἐν αὐτῇ διὰ τῶν ὀργάνων του καὶ θύων καὶ ἀπολλῶν ὡς ἀνώτατος ἰθύντωρ αὐτῆς. Πῶς συνέπεσεν ἀπ' οὗ χρόνου κατέλαβον τὴν Ἐταιρείαν πρόσωπα εἰθισμένα νὰ σύρωσι μαζῇ των καὶ θέτωσιν εἰς κίνησιν τὸν περίπλοκον μηχανισμόν τῶν ὑπουργικῶν ἀντιθαλάμων καὶ τοῦ διεφθαρμένου φατριασμοῦ, πῶς συνέπεσεν ἀπὸ τότε νὰ πάρῃ τὸν κατήφορον καὶ ἡ Ἐταιρεία καὶ νὰ κατακυλίσῃ μέχρι τοῦ σημείου τούτου μεθ' ὃ δὲν ὑπολείπεται πλέον ἢ ἡ διάλυσις αὐτῆς ἐκτὸς ἂν χρειάζεται προηγουμένως καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἢ ἐπέμβασις; Δὲν θέλει καὶ πολλὴν φιλοσοφίαν ἢ ἐξήγησις τῆς συμπτώσεως.

Τὴν ἐπομένῃ στάλθηκε στὸ Ὑπουργεῖο ἔγγραφο¹ μὲ τὸ ὅποιο ἡ Ἐταιρεία ζητοῦσε τὸν διορισμὸ ἐλεγκτῶν γιατί ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ οὐ μόνον ὑπερέβη τὴν ἐντολήν της, ἀλλὰ καὶ μομφὰς ὅλως ἀδίκως ἐπέρριψε κατὰ τῶν διαχειριζομένων τὰ τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἄρι λήξαν ἔτος χωρὶς νὰ βασανίσῃ τὰ πράγματα². Μὲ κοινὴ ἀπόφασις Ὑπουργοῦ Παιδείας (Δημ. Καλλιφρονᾶ) καὶ Οἰκονομικῶν (Χ. Τρικούπη) ὀρίσθησαν ὡς ἐλεγκταὶ ὁ Θεμ. Κετοσέας, ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Ἡρ. Πανουργιάς, ἐλεγκτὴς τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ Ἀναστ. Στούπης, νομικὸς σύμβουλος, μὲ τὴν ἐντολήν νὰ ἐξετά-

σουν καὶ νὰ πληροφορήσουν κατὰ πόσον αἱ ἐν τῇ ρηθείῳ ἐκθέσει μομφαὶ εἶνε βάσιμοι ἢ οὐ³.

Ὁ δημοσιογραφικὸς θόρυβος ὅμως δὲν σταματοῦσε. Ἰδιαίτερα ὀξεῖα ἦταν ἡ ἀρθρογραφία τῆς *Ἐφημερίδος*, ἡ ὁποία δὲν ικανοποιήθηκε μὲ τὸν διορισμὸ τῶν ἐλεγκτῶν καὶ βρίσκει εὐκαιρία νὰ ἐπιτεθεῖ πάλι κατὰ τοῦ Δραγούμη⁴. *Εἰς τὸν κ. Δραγούμην ὀφείλεται ἡ ἐν τῇ Ἐταιρείᾳ τοποθέτησις τοῦ κ. Μυλωνᾶ ὡς διορθωτοῦ!... τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κ. Δραγούμη ὀφείλονται τὰ ἔκτροπα τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ τῶν διαχειριζομένων τὴν περιουσίαν τῆς Ἐταιρείας· καὶ ἤδη εἰς τὸν κ. Δραγούμην ὀφείλονται αἱ καταβαλλόμεναι ἐνέργειαι πρὸς συγκάλυψιν τῶν ἀποκαλυφθέντων διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς σκανδάλων. Ἐδημοσιεύθη χθές, ὅτι ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας προσκλήθη ἡ ἐπέμβασις τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ὅποιον ἀπειτάθη πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἐζήτησεν, ἵνα διορισθῇ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ ἐξ ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους, μέλλουσα νὰ προβῇ εἰς νέαν ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐταιρείας. Προφανῶς σκοπὸς τοῦ μέτρου τούτου εἶνε ἡ συγκάλυψις τοῦ σκανδάλου. Ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀυθαίρετον τὴν τοιαύτην ἐν τῇ ὑποθέσει ἐπέμβασιν τῆς Κυβερνήσεως· εὐλογος θὰ ἐφαίνετο ἡμῖν ἡ ἐπέμβασις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, οὐχὶ τῆς ἐκτελεστικῆς.*

Παρὰ τίς εὐχὰς καὶ τίς ἐπιθυμίας τῆς *Ἐφημερίδος* οἱ ἐλεγκτὲς ἐξειτάσαντες ἐπισταμένως τὰ ἐν τῇ *Ἐταιρείᾳ* οὐδὲν κατήγγειλαν κακῶς γενόμενον ἐν αὐτῇ⁵.

Ἡ ἐπόμενη ἐνέργεια τοῦ Συμβουλίου ἦταν ἡ σύνταξη ἀναιρετικῆς ἐκθέσεως τῶν κατηγοριῶν Παπαναστασίου. Στὴ συνεδρίαση τῆς 21 Μαρτ. παρουσιάσθηκαν τρεῖς ἐκθέσεις, τοῦ Γιαννόπουλου, τοῦ Καββαδία καὶ τοῦ Φίλιου. Στὸν τελευταῖο δόθηκαν καὶ τῶν ἄλλων δύο μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ *συναρμολογήσῃ μίαν*⁶. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Φίλιου διαβάστηκε στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση, καθὼς καὶ μιὰ συμπληρωματικὴ τοῦ Τζιβανόπουλου⁷, καὶ ἡ ἀνάγνωσή της συνεχίστηκε καὶ τὴν 29 Μαρτ., γιὰ νὰ τελειώσῃ τὴν Τετάρτη 30 Μαρτ. Στὴν τελευταία αὐτῆ συνεδρίαση οἱ Τζιβανόπουλος, Καββαδίας καὶ Μακκᾶς ζήτησαν νὰ γίνῃ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ὄχι τὴν Κυριακὴ 3 Ἀπριλ. ἀλλὰ τὴν ἐπομένη στὶς 10, ἵνα οὕτω μεσολαβήσῃ *ἐβδομαδιαίου χρόνου διάστημα ἀπὸ τῆς προσκλήσεώς των* [τῶν ἐταίρων] *καὶ μὴ φανῶμεν ὡς ἐξ ἐφόδου καταλαμβάνοντες τὴν κρίσιν τῶν μελλόντων νὰ ἀκούσωσι τὴν ἔκθεσίν μας.* Ἀντίθετη γνώμη εἶχαν οἱ Κουμανούδης, Νικολαΐδης, Φίλιος καὶ Μυλωνᾶς· ὑποστήριζαν ὅτι τὸ Συμβούλιο ἦταν τυπικὰ ἐν

τάξει καὶ ὅτι ὁ χρόνος καὶ οἱ περιστάσεις δὲν ἐπιτρέπουν ἀναβολές: ἀλλ' ἐπῆλθεν, ὡς γνωστόν, ἑκτακτος ἀνώματος περίπτωσης καὶ εὑρισκόμεθα νῦν οἷον ἐν ἐπαναστατικῇ καταστάσει, τρίτον ἤδη μῆνα τοῦ 1894. Ἐπειτα ἀπὸ συζήτησης ἐπεκράτησε ἡ πρώτη γνώμη⁸.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Συμβουλίου στὴν ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς διαβάστηκε στὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς 10 Ἀπρ. Στὶς 22 τυπωμένους σελίδους τῆς⁹ τὸ Συμβούλιον ἀνασκεύαζι τις κατηγορίας καὶ ἀποδεικνύει ἄγνοια τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐκ μέρους τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπισημαίνει ἐξ ἀρχῆς ὅτι οἱ πομπώδεις ἐξαγγελίες τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἐκπληρώθηκαν: *Καὶ τῷ ὄντι περὶ τίνος ἐπὶ τέλους πρόκειται, ἀξιότιμοι συνάδελφοι, ὥστε τόσος νὰ ἐγερθῆ πάταγος; Ἔχετε ἤδη τετυπωμένην ὑπ' ὄψιν σας τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ θὰ συνομολογήσητε ἡμῖν πάντες, ὅτι μεθ' ὅλον τὸ φλογερὸν αὐτῆς προοίμιον δι' οὗ, πάσης κατὰ τοῦ συμβουλίου σας διεγειρομένης εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπονοίας, προαγγέλλεται ἡ ἀποκάλυψις οὐχὶ μόνον νέων καὶ πρωτοφρανῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν χρησιμότητα τῆς διαχειρίσεως ἀναφερομένων ἐλλείψεων, ἐν τοῖς μετέπειτα πᾶσαι αἱ κακιζόμεναι ἐλλείψεις εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀφορῶσιν ἢ εἰς καθαρὰ ζητήματα τάξεως καὶ τύπων, περὶ τῶν οὐχὶ νῦν τὸ πρῶτον ἐγένετο λόγος, ἀλλὰ καὶ πρότερον πολλάκις ἐν ταῖς γενικαῖς συνελεύσεσιν, ὥστε περιττὴ πάντως ἀπέβανεν ἡ εἰς ἡν ἐπεδόθη ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεΐα, «εἰς βάθος ἀνασκαφῆν τῶν γενομένων κατὰ τὸ λήξαν ἔτος» πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐν λόγῳ ἐλλείψεων¹⁰.*

Στὴν ἀπάντησιν ἐξετάζονται μὲ σχολαστικότητα οἱ κατηγορίες, οἱ ὁποῖες καταρρίπτονται, καὶ δίνονται ἐξηγήσεις στὶς σκόπιμες ἀπορίες τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνέταξε τὴν ἔκθεσίν της χωρὶς νὰ ζητήσῃ πληροφορίας ποῦ θὰ τὴν διαφώτιζαν. Δὲν παραλείπει νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς δημιούργησε θόρυβον στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία ἐπιζήμιον γιὰ τὴν Ἐταιρεία καὶ ἐπὶ πλέον δυσφημιστικὸν γιὰ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου: *Τὰ γενόμενα ἐν τῇ συνελεύσει τῆς 13ης Μαρτίου εὔρον, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡχώ, ὁ δὲ τύπος ἐπιλαβόμενος καὶ αὐτὸς ἀταλαιπώρως πάνυ τῆς ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων ἐξήνεγκεν ἔτι βαρυτέρας μομφὰς καὶ ἄρθρα ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν, «Σκάνδαλα καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρίᾳ», ὥστε ὁ πολὺς κόσμος ἤρχισε νὰ κλονίζεται εἰς τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν, ἣν μέχρι τοῦδε πρὸς αὐτὴν πάνυ δικαίως ἔτρεφεν, ἀφοῦ ἐπὶ ἐξηκονταετίαν ἐργαζομένη ἡ Ἐταιρία μας ὑπερ τῆς ἀνευρέσεως δι' ἀνασκαφῶν καὶ τῆς διασώσεως ἀπὸ καταστροφῆς ἢ ἀπεμπολήσεως δι' ἀγορᾶς τῶν κειμηλίων τῆς προγενεσιτέρας ἡμῶν δόξης καὶ*

εὐκλείας πολλὰ ὄντως καὶ καλὰ διέπραξεν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῆς καὶ τούτου ἔνεκα καὶ παρὰ τῶν ξένων ἀκόμη εὐφύμου ἔτυχε πάντοτε μνείας¹¹.

Στὴν ἀπάντηση τοῦ Συμβουλίου ἀνταπάντησε ὁ Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίστηκε ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἠθέλησε νὰ δεῖξη ἀσιτίας μόνον περὶ τὴν διοίκησιν τῶν τῆς Ἑταιρίας προερχομένης ἐκ τῆς ἐλλείψεως προϋπολογισμοῦ, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ Συμβούλιον καταχρήσεις περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων¹².

Ἡ Συνέλευση ἐνέκρινε τοὺς λογαριασμοὺς ὁμοθύμως, ἀποφάσισε τὴν παράταση τῆς θητείας τοῦ Συμβουλίου καὶ τὴ σύγκληση Συνέλευσης τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἐπιτροπῆς σύνταξης σχεδίου νέου ὀργανισμοῦ¹³.

Στὶς 24 Ἀπρ. ἔγινε Γενικὴ Συνέλευση ὅπου ἐκλέχθησαν μέλη τῆς ἐπιτροπῆς σύνταξης τοῦ σχεδίου τοῦ νέου ὀργανισμοῦ οἱ Π. Καββαδίας, Π. Παπαναστασίου, Στ. Δραγούμης, Στ. Ἀνδρόπουλος καὶ Δ. Μακκᾶς¹⁴.

Ἐνῶ ὁ θόρυβος γιὰ τὰ σκάνδαλα τῆς Ἑταιρείας εἶχε κοπάσει καὶ τὰ πράγματα ἀκολουθοῦσαν κάποια ὀμαλὴ πορεία, ἀνακοίνωσε ὁ Κουμανούδης στὸ Συμβούλιο ὅτι εἶχε δανείσει στὸν G. Perrot, πού βρισκόταν τότε στὴν Ἀθήνα, ἕξι ἔγχρωμα σχέδια Κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ αὐτὰ πού εἶχαν φιλοτεχνήσει ὁ Gillieron καὶ Prince τὸ 1883 καὶ τὰ ὁποῖα εἶχαν σταλεῖ στὴν ἔκθεση τῶν Παρισίων τοῦ 1889, γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ βιβλίου *Histoire de l'Art*. Τὸ Συμβούλιο ἀπεφάνθη ὁμοφώνως ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὰ φύλλα ὁ Γραμματεὺς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Συμβουλίου, καὶ συγχρόνως ἀποφάσισε νὰ μὴ ζητηθοῦν πίσω ἀπὸ τὸν Perrot¹⁵.

Σὲ δύο ἡμέρες ἔντονα ἐπικριτικὸ κατὰ τοῦ Κουμανούδη ἄρθρο δημοσιεύθηκε στὴν *Ἐφημερίδα* (28 Ἀπρ. 1894). Σ' αὐτὸ λεγόταν ὅτι ὁ Κουμανούδης εἶχε τὶς εἰκόνες στὸ σπίτι του χωρὶς νὰ τὰς ἀναγράψῃ ἐν τῇ περιουσίᾳ τῆς Ἑταιρείας, ὅτι μάλιστα αὐταὶ εἶχον μεγίστην ἀξίαν ἔνεκα τῆς ἐξαλείψεως τῶν χρωμάτων ἀπὸ τῶν ἀγαλμάτων, καὶ ἐπὶ τέλος χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ κανένα οὐδ' αὐτὴν τὴν συνείδησίν του οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄνομά του τὰς ἐδώρησεν εἰς τὸν πρό τιμῶν ἡμερῶν ἀπελθόντα Γάλλον κ. Perrot, ἵνα τὰς δημοσιεύσῃ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῳ ἀρχαιολογικῷ συγγράμματι καὶ προσθέσῃ ἴσως καὶ κανὲν ἐγκώμιον διὰ τὸν φιλόδωρον γραμματεῆ τῆς Ἑταιρείας!! Τὴν ἐπομένη δημοσιεύτηκε στὴν ἴδια ἐφημερίδα (29 Ἀπρ. 1895) ἀπάντηση τοῦ Φιλίου μὲ τὴν ὁποῖα ἀνασκεύαζε τὶς κατηγορίες. Τὸ θέμα ἔθιξε λίγες μέρες ἀργότερα ἄλλη ἐφημερίδα¹⁶, ἡ

όποια κατηγορήσε τὸν Φίλιο ὅτι ἔκρινε προσήκον νὰ ἀρνηθῆ μετὰ σιόμφου γεγονότα ἀναμφισβήτητα καὶ νὰ παραχαράξῃ ἄνευ ἐντροπῆς τὴν ἀλήθειαν ἵνα ὑπερασπίσῃ τὸν κ. Κουμανούδη. Ὁ Φίλιος ἀπάντησε καὶ σ' αὐτὲς τὶς κατηγορίες¹⁷ μὲ ἐπιχειρήματα στὰ ὅποια ἄνωνυμος μὲ τὸ στοιχεῖο Ξ, ἀπάντησε μὲ ἐπιστολὴ προσβλητικὴ, ὅπου ὁμως διαφαίνεται ὁ συντάκτης τῆς, πιθανὸν ὁ Μυλωνᾶς: *σᾶς οἰκτεῖρω ὀλοψύχως, κρῖνω δ' ὑμᾶς, τὸν πρῶην ἔφορον τῆς ἀρχαιολογίας, καὶ πάντας τοὺς ὁμοφρονοῦντας ὑμῖν ἀρχαιολόγους, ἀξιούς οὐ μόνον οἰκτιρμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνασκολοισμοῦ. Ἐὰν σεῖς οἱ κύριοι ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ κύριοι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας δὲν ἔχῃτε τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀποστολῆς σας συνειδήσιν, νομίζετε δὲ πρᾶγμα ἀσήμαντον καὶ λόγον ἀνάξιον τὴν προτεραιότητα ἐκδόσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι ὁμοιάζετε πρὸς ἀγέλην χοίρων καὶ οὐχὶ ἀρχαιολόγων, δὲν ἔχετε δὲ οὐδεμίαν συναίσθησιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, ἣν ὑπηρετεῖτε, καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, οὐδὲ τῆς ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως¹⁸.*

Στὶς 3 Ἰουλ. 1894 ἔγινε Γενικὴ Συνέλευσις στὴν ὅποια παρουσιάσθη τὸ σχέδιον τοῦ νέου Ὁργανισμοῦ. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀντεγκλήσεις ἢ συζήτησις ἀναβλήθηκε γιὰ τὴν τελευταία Κυριακὴ τοῦ Σεπτεμβρίου¹⁹. Μέχρι τῆς συζητήσεως τοῦ σχεδίου Ὁργανισμοῦ τὸ μόνον θέμα διαμάχης μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἀφοροῦσε τὸν Ἀθανάσιο Κουμανούδη καὶ τὸν Κυρ. Μυλωνᾶ.

Ὁ νέος Ὁργανισμὸς συζητήθηκε σὲ σειρὰ διαδοχικῶν Γενικῶν Συνελεύσεων²⁰ καὶ ψηφίστηκε κατὰ τὶς ἐπιθυμίας τῆς ὁμάδας Δραγοῦμη-Παπαναστασίου τῶν ὁποίων ἐξέφραζε τὶς ἀπόψεις. Ἡ μαχητικὴ καὶ ἐριστικὴ διάθεσις τῆς ὁμάδας ποῦ ἐπικράτησε φάνηκε ἀπὸ τὴν πρώτη συνεδρίασις ὅταν ὁ Δραγοῦμης βλέποντας σὲ κάποιους ἐταίρους διάθεσις ἀναβολῆς τῆς συζήτησις, δήλωσε ἀπειλητικὰ ὅτι, *ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελεν ἐκδηλωθῆ κακὴ τυχὸν θέλησις καὶ διάθεσις πρὸς παρακάλωσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως, οἱ θέλοντες τὴν ἀναθεώρησιν (ἔστω καὶ ἡ ἐκ πέντε μελῶν συγκεκριμένη ἐπιτροπὴ) θὰ παραμείνωσιν πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν τοῦ νέου Ὁργανισμοῦ, ἀφοῦ μάλιστα εὐτυχῶς ὁ ἰσχυρὸν Ὁργανισμὸς δὲν ἀπαιτεῖ ὄρισμένον ἀριθμὸν ἐταίρων πρὸς συγκρότησιν ἀπαρτίας ἐν τῇ γενικῇ Συνελεύσει²¹.* Τὴν ἀπειλὴ τοῦ Δραγοῦμη σχολιάζει ἡ Ἐφημερὶς²² χαρακτηρίζοντας τὴν ὁμάδα τοῦ Δραγοῦμη συμμορία, *οὐδένα ἔρωτα καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὰ ἀρχαιολογικὰ πρᾶγματα.*

Στις Συνελεύσεις τῆς 9, 16 καὶ 23 Ὀκτ. ὁ Κουμανούδης δὲν παραβρέθηκε γιατί ἦταν ἄρρωστος καὶ ὀρίστηκε ἀναπληρωτῆς τοῦ ὁ Δ. Μακκάς, ἐνῶ ὁ Φιντικλῆς ἀπὸ 16 Ὀκτ. ἔπαψε νὰ μετέχει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐταιρείας ἐξ αἰτίας τῆς ἀρρώστιας ποῦ τὸν ἔφερε σὲ λίγο στὸν θάνατο, ἔτσι ἡ προεδρία τῆς Συνελεύσεως ἀνατέθηκε στὸν ἀρεοπαγίτη Στ. Ἀνδρόπουλο.

Μὲ ἀναπληρωτὴ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐταιρείας τὸν Ταμία Γ. Νικολαΐδη τὸ παλιὸ Συμβούλιο συνέχισε τὶς ἐργασίες του μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου. Τὸ θέμα τῶν γυναικῶν στὴν Ἐταιρεία τὸ ἀπασχόλησε πάλι ἐξ αἰτίας τῆς Ἐλίζας Δραγούμη. Κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ Ἐκλογικοῦ Καταλόγου παρατηρήθηκε ὅτι ἐνῶ ἐμφανίζεται νὰ πληρώνει τὴ συνδρομὴ τῆς δὲν ἦταν γραμμένη στὸ μητρώο τῆς Ἐταιρείας, οὔτε δίπλωμα τῆς εἶχε ποτὲ δοθεῖ καὶ ἀποφασίζεται νὰ *περιληφθῆ* ἐν τῷ καταλόγῳ καὶ νὰ τῇ *σιαλῆ* καὶ *προσκλητήριον*²³. Ὁ νέος Ὄργανισμός ἐγκρίθηκε μὲ τὸ ἀπὸ 21 Νοεμ. 1894 ΒΔ²⁴, ἤδη ὅμως τὸ Συμβούλιο εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τὰ θέματα ἐφαρμογῆς τῶν νέων διατάξεων του. Μεταξὺ τῶν νέων στοιχείων ἦταν καὶ ἡ διόρθωση τῆς λέξης *Ἐταιρία* ὅπως γραφόταν στοὺς παλιοὺς Ὄργανισμούς, στὸ ὀρθὸ *Ἐταιρεία*.

Οἱ ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ νέου Συμβουλίου ἔγιναν στις 4 Δεκ. 1894²⁵. Σὲ 146 ποῦ ψήφισαν ὁ Δραγούμης ἔλαβε 73 ψήφους, ὁ Φιντικλῆς 130, ὁ Κουμανούδης 135 καὶ ὁ Παπαναστασίου 71. Παρὰ τὰ ὅσα συνέβησαν καὶ εἰπώθηκαν τὸ κύρος τοῦ Κουμανούδη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς αὐτὸν δὲν εἶχαν ὑποστῆ καμιὰ μείωση καὶ ἡ δυσάρεστη τροπὴ τῶν πραγμάτων ἦταν ἀποτέλεσμα ἐλλείψεως ἀντιδράσεως ἐκ μέρους του. Ὁ Δραγούμης κρίθηκε ὅτι δὲν εἶχε συγκεντρώσει τὴν ἀπόλυτο πλειοψηφία καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐπαναλήφθηκε στις 18 Δεκ. Ψήφισαν 133 ἐταῖροι καὶ ἔλαβε ὁ Δραγούμης 57 ψήφους καὶ ὁ Κ. Καραπάνος 25. Καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ κρίθηκε ὅτι δὲν εἶχε λάβει τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία καὶ ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ νέα ἐκλογὴ στις 25 Δεκεμβρίου, ἡμέρα Κυριακῆ²⁶.

Στις 25 Δεκ., Χριστούγεννα, οἱ ἐταῖροι συγκεντρώθηκαν στὸ Πανεπιστήμιο γιὰ τὴν ἐκλογὴ Προέδρου, ἀλλὰ τοῦ *Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου μὴ ἐπιτρέψαντος τὴν εἴσοδον εἰς τὰς αἰθούσας ἔνεκα τοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ καθηγητοῦ Σπ. Φιντικλέους διαταχθέντος πένθους οἱ ἐταῖροι, περὶ τοὺς πενήκοντα ὄντες, ἀνήλθον εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπου στήσας ὁ Πρόεδρος [Στ. Ἀνδρόπουλος] τράπεζαν παρήγγειλε νὰ*

έτοιμασθῶν τὰ πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας²⁷. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ταραγμένης συζητήσεως παρουσιάσθηκαν ἐπιστολὲς τοῦ Κ. Καραπάνου²⁸ καὶ Στ. Δραγούμη²⁹. Καὶ οἱ δυὸ ζητοῦσαν ἀπὸ τοὺς ἐταίρους νὰ μὴ τοὺς ψηφίσουν γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου³⁰. Μὲ τὴν ἐπιμονὴ ἀρκετῶν ἐταίρων καὶ ἐπιχείρημα τὴν παρακολούθησιν τῆς κηδείας τοῦ Φιντικλῆ ἢ Συνέλευση διαλύθηκε καὶ ἐπαναλήφθηκε σὺς 28 Δεκ. Πρόεδρος ἐκλέχτηκε (μὲ ψήφους 93 ἐπὶ 115 ψηφισάντων) ὁ Δημ. Τζιβανόπουλος, Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, μέλος τοῦ Συμβουλίου. Τῆ θέσῃ του πῆρε ὁ πρῶτος ἀναπληρωματικὸς σύμβουλος Π. Παπαναστασίου καὶ τῆ θέσῃ τοῦ ἀντιπροέδρου Φιντικλῆ ὁ σύμβουλος, πρῶην ταμίαις, Γ. Νικολαΐδης, τοῦ ὁποίου τῆ θέσῃ πάλι πῆρε ὁ Δ. Μακκᾶς³¹.

Κατὰ τὴν τελευταία συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ 1894, μὲ πρόεδρο τὸν Τζιβανόπουλο, ἀνακοινώθηκε ἡ ἔγγραφη παραίτησιν τοῦ ἀπόντος Κουμανούδη ἀπὸ τῆ θέσῃ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας, σύντομη καὶ ἀπρόσωπη, ἡ ὁποία ἀπευθυνόταν στὸν Πρόεδρο³²:

Ἀξιότιμε Κύριε

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω Ὑμῖν διὰ τοῦ παρόντος τὴν ἀπὸ τῆς Γραμματείας τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας παραίτησίν μου καὶ Σᾶς παρακαλῶ νὰ πιστεύσητε ὅτι διατελῶ τιμῶν Ὑμᾶς ἐξαιρέτως

Στέφανος Ἀ. Κουμανούδης

Ὁ Τζιβανόπουλος ἔκαμε τὸ ἐγκώμιο τοῦ Κουμανούδη καὶ εἶπε ὅτι *λύπην καὶ ἔκπληξιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐγγράφου τῆς παραίτησεως τοῦ κ. Κουμανούδη, διότι πανθομολογουμένως σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, θεωρούμενος δικαίως ὡς σῦλος αὐτῆς [- -]. Δυστυχῶς ὁ κ. Κουμανούδης δὲν αἰτιολογεῖ τὴν παραίτησίν του, ἀλλ' ὅπως ὅποτε ὀφείλομεν νὰ ἐξεύρωμεν τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ κατορθώσωμεν τὴν σύμπραξίν του μετὰ τοῦ Συμβουλίου. Ὁ Σβορώνος εἶπε ὅτι γνωρίζει κάλλιστα ὅτι ὁ κ. Κουμανούδης παραιτεῖται, διότι ὁ νῦν εἰσερχόμενος σύμβουλος κ. Παπαναστασίου παρέστησεν αὐτὸν ὡς καταχραστήν, καὶ ἀγνωῶ μὲν, εἶπεν, ἀκριβῶς τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνθουσιάζομαι κάλλιστα, ὅτι ὅτε πρὸ ἐπιταξίας κατήλθον εἰς Ἑλλάδα ὁ κ. Κουμανούδης μοι εἶπεν, ὅτι παντὸς εἴδους προσβολαὶ καὶ ῥαπίσματα τῷ γέγονται, ἵνα παραιτηθῇ τῆς θέσεώς του, αὐτὸς ὅμως οὐδέποτε θέλει κάμει τοῦτο. Στὴ συνέχεια τοῦ λόγου του ὁ Σβορώνος ζήτησε, γιὰ νὰ μὴ*

χάσει ή Έταιρεία τόν από 35 έτων γραμματέα της, νά παρακληθεΐ ό Παπαναστασίος νά μη μετέχει τών συνεδριάσεων τοϋ Συμβουλίου, πράγμα πού άντέκρουσε ό Καββαδίας λέγοντας ότι αυτό άφορά τήν Συνέλευση πού εξέλεξε τόν Παπαναστασίος.

Ό Νικολαΐδης εΐπε, πώς πραγματικά ό Παπαναστασίος προσέβαλε όλόκληρο τό Συμβούλιο καί για τίς μομφές πού έξαπολύθηκαν έναντίον του: *δύο τών σεβαστών μελών τοϋ συμβουλίου ό τε άποβιώσας αντιπρόεδρος Σπυρίδων Φιντικλής καί ό Γραμματεΐς ήσχύνοντο τοσοϋτον, ώστε επί δέκα ήμέρας δέν έξήλθον τής οΐκίας των, ώς έλεγον.*

Τά πράγματα προσπάθησε νά συμβιβάσει ό Γ. Τυπάλδος - Κοζάκης, στόν όποίο ό Σβορώνος άπήνητησε *ότι δέν εΐναι μόνον τά κατὰ τήν έξέλεξιν καί συζήτησιν τοϋ νέου Όργανισμοϋ λεχθέντα, άλλα πρὸ πάντων άλλαί άμεσώτεραι καί δεινότεραι κατὰ τοϋ κ. Κουμανούδη προσωπικάι κατηγορίαι ύπὸ τοϋ κ. Παπαναστασίου γενόμεναι.*

Στή συνεδρίαση μίλησε καί ό Παπαναστασίος, ό όποϊος έπανέλαβε τά γνωστά έπιχειρήματά του καί ότι τή θέση τοϋ Συμβούλου τοϋ τήν έδωσε ή Συνέλευση, κατέληξε δέ λέγοντας *ώς έκ περισσοϋ δέ προσίτημι, ότι σϋδαμοϋ άπεδόθη κατάχρησις εις τόν κ. Γραμματέα, φράση τήν όποϊαν, εΐπε ό Τζιβανόπουλος, έκλαμβάνω ώς σπουδαίαν καί επί τή βάσει αϋτῆς προεινω νά παρακληθῆ ό κ. Κουμανούδης λαμβάνων γνώσιν αϋτῆς νά άποσύρη τήν παραίτησιν, ώς μη ύφισταμένου πλέον λόγου αϋτῆς μετά τήν διαβεβαΐωσιν τοϋ κ. Παπαναστασίου. Τήν πρόταση τοϋ Τζιβανόπουλου δέχτηκε τό Συμβούλιο, πλην τοϋ Σβορώνου³³.*

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ. Η παραίτηση τοϋ Κουμανούδη ήταν ή πρώτη σειράς άλλων πού σχετίζονταν με τή δική του. Τήν έπομένη ύποβλήθηκε στόν Πρόεδρο τής Έταιρείας ή παραίτηση τοϋ Φιλίου από τή θέση τοϋ Συμβουλίου³⁴, χωρίς αίτιολογία καί αϋτή.

Στήν πρώτη συνεδρίαση τοϋ Συμβουλίου τοϋ 1895 τέθηκε ζήτημα προσωρινού αναπληρωτοϋ τοϋ Γραμματέως ό όποϊος θα συνέτασσε καί τήν λογοδοσία τοϋ 1894 καί έπειτα από πρόταση τοϋ Δ. Μακκά όρίστηκε ό Καββαδίας. Κατόπιν ό Πρόεδρος άνακοίνωσε ότι είδε τόν Κουμανούδη καί προσπάθησε νά τόν πείσει νά μην έγκαταλείψει τό αξίωμα τοϋ Γραμματέως, *άλλα δυστυχώς ή άπάντησίς του ήτο, ότι εΐναι άμετάκλητος ή παραίτησίς του. Προσάθησα δ' όλων τών μέσων τής πειθοϋς νά τόν πείσω νά αλλάξη γνώμην, άλλ' έστάθη αδύνατον.*

καὶ μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα φρονῶ ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀναβάλωμεν ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον τὴν ἀποδοχὴν τῆς παραιτήσεώς του, καὶ δευτέρα ἀπόπειρα νὰ γείνη παρ' αὐτῷ ἐκ μέρους τοῦ Συμβουλίου περὶ μετατροπῆς τῆς ἐκφρασεῖσός ἤδη θελήσεώς του. Δὲν ταπεινοῦται, νομίζω, Κύριοι, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας παρακαλοῦν σεβαστὸν γέροντα ἐξόχους ὑπηρεσίας παρασχόντα εἰς τὴν Ἑταιρείαν νὰ μὴ διακόψῃ τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν, ἀλλὰ προσφέρει ἀληθῆ ἐκδοῦλευσιν προθυμούμενον διὰ παντὸς τρόπου νὰ καταστήσῃ ἐφικτὴν τὴν πολῦτιμον σύμπραξίν του. Ἐὰν ἄλλοι ἄλλως σκέπτονται, δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἐκφράσωσι τὴν περὶ τούτου γνώμην των, ἐγὼ ὅμως φρονῶ ἐκ τῆς πείρας, ἣν ἔλαβον ὡς σύμβουλος, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Κουμανοῦδη καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ ἐνοσχύσῃ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν³⁵. Ὁ Πρόεδρος παρουσίασε καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ Φιλίου, γιὰ τὴν ὁποίαν εἶπε ὅτι ὀφείλει τὸ Συμβούλιον νὰ μὴ σπεύσῃ εἰς τὴν ἀποδοχὴν αὐτῆς, καὶ πρόσθεσε ὅτι πρέπει νὰ παρακληθῆ καὶ πάλιν ὁ κ. Κουμανοῦδης, ὅπως ἀποσύρῃ τὴν παραίτησίν του. Ὁ Τυπάλδος-Κοζάκης συμφώνησε μὲ τὸν Πρόεδρο, ἀλλὰ εἶπε ὅτι ἡ νέα προσπάθεια μεταπεισεως πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ τελευταία, γιὰτὶ ὑπεράνω παντὸς σεβασμοῦ καὶ πάσης ἐκτιμήσεως πρὸς τὰ πρόσωπα κεῖται ὁ νόμος καὶ τὸ ὑπέρτατον συμφέρον τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου³⁶.

Ὁ Μυλωνᾶς συμφώνησε μὲ τὸν Πρόεδρο ὡς πρὸς τὸ θέμα Κουμανοῦδη καὶ εἶπε ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἐκλογὴν ὀριστικοῦ γραμματέως μέχρι τῶν ἐκλογῶν τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Τὸ Συμβούλιο, τέλος, ἀποφάσισε τὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸν Κουμανοῦδη τριμελοῦς ἀντιπροσωπείας (Τζιβανόπουλος, Νικολαΐδης, Μακκᾶς) γιὰ νὰ τὸν μεταπεισῇ³⁷. Στὸ τέλος τῆς πρώτης συνεδρίας ἔγινε καὶ ἡ ἐκλογὴ μὲ μυστικὴ ψηφοφορία τῆς τριμελοῦς ἐπισημο-νικῆς ἐπιτροπῆς σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 28 τοῦ νέου Ὁργανισμοῦ καὶ ἐκλέχθησαν οἱ Γ. Κοζάκης-Τυπάλδος, Κ. Μυλωνᾶς καὶ Α. Οἰκονόμου, ἐνῶ ὁ Σβορώνος πῆρε μόνον τρεῖς ψήφους. Τοῦτο τὸν δυσαρέστησε καὶ ὑπέβαλε προφορικῶς τὴν παραίτησίν του, συνδέοντάς τιν καὶ μὲ τὴν παραίτησιν τοῦ Κουμανοῦδη καὶ τοῦ Φιλίου³⁸. Τὴν ἐπομένη ἔστειλε στὸν Πρόεδρο ἐκτενῆ, διαφωτιστικὴν γιὰ τὰ τότε γεγονότα ἐπιστολὴν³⁹.

Κύριε Πρόεδρε, Συμμεριζόμενος πληρέστατα τοὺς λόγους οὓς ἐν τῷ συμβουλίῳ εἶπον, τῶν ταυτοσήμων παραιτήσεων τοῦ τε σεβαστοῦ καὶ σοφωτάτου γραμματέως τῆς Ἑταιρείας κ. Στεφ. Κουμανοῦδη καὶ τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς διακεκριμένου συμβούλου καὶ εἰδικοῦ ἀρχαιολόγου κ. Δ. Φιλίου δηλῶ ὑμῖν ὅτι

παραποιῦμαι μετὰ μεγίστης μου λύπης τῆς θέσεως τοῦ συμβούλου. Τοῦτο ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς τελευταίας συνεδριάσεως προεδήλωσα ὡς λίαν προσεχές, περὶ τὸ τέλος δὲ αὐτῆς καὶ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἔσπευσα νὰ πράξω, ἐπειγόμενος νὰ ἐξέλθω τοῦ Συμβουλίου, εὐθὺς ὡς ἤκουσα ἐν πλήρει συνεδριάσει ὁμολογούμενον ὑπὸ ἐνὸς τῶν πρωτουργῶν τοῦ καὶ ὑπ' ἐμοῦ ψηφισθέντος νέου ὀργανισμοῦ τῆς Ἑταιρίας ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ἀναγραφομένη σύστασις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς δὲν ἦτο ἢ «Γιὰ τὰ μάτια τῶν Ἑταίρων πρὸς εὐχερεστέραν ψήφισιν τοῦ ὀργανισμοῦ» δηλαδὴ ἀπάτη.

Ὁφείλω πρὸς τοῦτους, ἐπόμενος τῇ συνηθείᾳ μου τῆς ἀνευ περιστροφῶν δηλώσεως τῆς ἀληθείας νὰ σαφηνίσω ὑμῖν ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ νέου μέλους τοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρίας ἢ γενομένη ἀφορμὴ τῶν παραιτήσεων δὲν εἶναι τὸ κύριον αἴτιον αὐτῶν, ἀλλ' ἡ τελευταία σιαγὼν ἐν τῷ ἐκχειλίσαντι ποτηρίῳ τῆς ἀγανακτικῆς. Ὁ σύμβουλος οὗτος δὲν εἶνε ἢ ἐν τῶν πολλῶν ὀργάνων τῆς ἀπὸ ἐτῶν ἰοχρούσης συστηματικῆς καταστροφικῆς κατασκευαστικῆς ἢ παραγκνίσεως παντὸς ἀνεξαρτήτου καὶ ἀξίαν τινὰ ἐπιστημονικὴν ἔχοντος εἰδικοῦ ἀρχαιολόγου δι' ἀνδρῶν πολλάκις ἐν καλῇ τῇ πίστει ἐνεργούντων, φιλοδόξων ὅμως, ἀλλοτριῶν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ διατελούντων τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων· θριαμβευτικὰ τοῦτου ἀποτελέσματα εἶνε ἡ παραίτησις τοῦ κ. Κουμανούδη, ἡ ἀρχαιοτέρα παραίτησις τοῦ κ. Φιλίου ἀπὸ τῆς θέσεως Ἐφόρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ νῦν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ συμβούλου τῆς Ἑταιρίας, τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ γεραροῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κ. Ποστολάκα, ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπομάκρυνσις τοῦ κ. Σοφούλη καὶ ἵνα ἐν κεφαλαίῳ εἶπω ἡ παραγκνίσεως καὶ ἐξεντέλεισις πάντων τῶν ἀξίαν τινὰ ἐχόντων ἀρχαιολόγων διὰ προσώπων ἀλλοτριῶν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστήμῃ.

Στὴν ἐπόμενη συνεδρίαση ὁ Πρόεδρος ἀνακοίνωσε τὴν ἄκαρπην προσπάθειαν τῆς Ἐπιτροπῆς ποῦ ἐπισκέφθηκε στὸ σπίτι του τὸν Κουμανούδη καὶ τὴν ἀρνήσεις τῶν Φιλίου καὶ Σβορώνου νὰ ἀνακαλέσουν τὴν δικὴν τους παραίτησιν καὶ ζήτησε νὰ τὴν δεχθεῖ τὸ Συμβούλιον γιατί πᾶσα περαιτέρω προσπάθεια πρὸς αὐτούς, ὅπως μεταπεισθῶσιν, ἀποβαίνει ὄχι μόνον ματαία ἀλλὰ καὶ ἐξεντελιστικὴ διὰ τὸ Συμβούλιον⁴⁰.

Τὴν κενὴν θέσιν ἀπὸ τὴν παραίτησιν τοῦ Κουμανούδη κατελάμβανε ὁ τρίτος ἀναπληρωματικὸς σύμβουλος Ν. Πολίτης⁴¹, ὁ ὁποῖος ὅμως τὴν ἐπομένην ἔστειλε στὸν Πρόεδρο ἐπιστολὴν μὲ τὴν ὁποία ἀνακοίνωσε ὅτι δὲν δεχόταν τὴν ἐκλογήν του γιατί ἡ συμπλήρωσις θέσεως, κενωθείσης διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπὸ τοῦ συμβουλίου σοφοῦ καὶ σεβαστοῦ ἀνδρός, ἐπὶ τριακόντα καὶ πέντε ἔτη ἀφοσιωθέντος εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρείαν καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον συντελέσαντος εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου

αὐτῆς δὲν δύναται καὶ ἐμὴν γνώμην νὰ γίνῃ προσηκόντως διὰ τῆς ἀπλῆς προσκλήσεως ἐπιλαχόντος συμβούλου, ὅπως καταλάβῃ αὐτήν⁴². Τὴν παραίτηση αὐτὴ ἔκαμε δεκτὴ τὸ Συμβούλιο χωρὶς συζήτηση⁴³. Μαζὶ μὲ τὴν παραίτηση τοῦ Πολίτη ἔγινε δεκτὴ καὶ τοῦ Ἀθανασίου Κουμανούδη πρὸς τὸν ὁποῖο τὸ Συμβούλιο ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του διὰ τὴν μακρὰν καὶ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν του⁴⁴. Κατὰ τὴ συνεδρίαση τῆς 6 Ἰαν. 1895 Γραμματεὺς ἐκλέχθηκε ὁ Π. Καββαδίας, σχεδὸν παμψηφεί⁴⁵.

Τὸ νέο Συμβούλιο παρουσιάστηκε στὴν ἐτήσια τακτικὴ Συνέλευση τῆς 8 Ἰαν. 1895, ὅπου ὁ Γραμματεὺς Π. Καββαδίας διάβασε τὴν λογοδοσίαν τοῦ 1894 καὶ διηγήθηκε μὲ στεγνὴ συντομία τὰ ὅσα συνέβησαν στὸ ἔτος αὐτό⁴⁶.

Στὶς 29 Ἰαν. 1895 κατὰ τὴ Β' τακτικὴ Συνέλευση διαβάστηκε ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς (Ν. Παπαλεξανδρῆς, Κ. Ι. Κυριακός· τὸ τρίτο μέλος Π. Κανάκης ἀρνήθηκε νὰ τὴν ὑπογράψῃ) γιὰ τὸ 1894⁴⁷. Ἡ νέα ἔκθεσις ἀποτελεῖ συνέχεια καὶ μίμησις τῆς ἔκθεσις Παπαναστασίου τοῦ 1893. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ διμελὴς ἐπιτροπὴ δηλώνει πὼς ἡ εὐχὴ ἡμῶν ἦν βεβαίως ὅπως οἱ λογαριασμοὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐταιρείας εὐρεθῶσι σύμφωνοι πρὸς τὰ πράγματα καὶ μὴ ἀναγκάσωσιν ἡμᾶς νὰ δυσαρεσίσωμεν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε ὑποληπιόμεθα καὶ σεβόμεθα· ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ εὐχὴ ἡμῶν αὕτη δὲν ἐπληρώθη ἐν πᾶσι⁴⁸. Ἡ ἔκθεσις, γεμάτη μικρόψυχες παρατηρήσεις, δὲν προκάλεσε ἐπίσημη ἀντίδρασις τοῦ Συμβουλίου παρὰ μόνον πολλῶν ἐταίρων ποὺ τὴν θεώρησαν ἄδικη καὶ ἀνακριβή. Ὁ Φίλιος μόνος δημοσίευσε ἐκτενέστατη ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποῖα ἀνασκεύασε τὰ ὅσα ἀναφέρονταν στὴν ἔκθεσις, *προϊόντα ἄκρας κουφονοίας καὶ ἐπιπολαίοντος ἡ σνοκφαντίας*⁴⁹.

Ἡ τρίτη τακτικὴ Συνέλευσις ἔγινε τὴν 5 Φεβρ. 1895 καὶ συμπληρώθηκαν οἱ τρεῖς κενεὲς θέσεις συμβούλων μὲ τὴν ἐκλογὴ τῶν Β. Λάκωνος, Γ. Μιστριώτη καὶ Π. Καρολίδη⁵⁰. *Οὕτως ἔληξε τὸ πολυτάραχον εἰς συνελύσεις, συζητήσεις, ἐκλογὰς καὶ παραιτήσεις ἔτος 1894, σὺν τῷ ὁποίῳ ἔληξε καὶ ἡ Β' περίοδος τῆς Ἐταιρείας*, λέγει ὁ Καββαδίας⁵¹, ὁ ἔμπνευστὴς καὶ δημιουργὸς τῶν ὄσων δυσαρέστων ἀπὸ ἐτῶν συνέβαιναν στὴν Ἐταιρεία μὲ ἀποκορύφωμα τὰ γεγονότα τοῦ 1894, τὰ ὁποῖα ἔθεσαν τέρμα στὴν εὐτυχέστερη περίοδον τῆς Ἐταιρείας, τῆς Γραμματείας τοῦ Στ. Κουμανούδη, τῆς εὐγενέστερης καὶ σημαντικότερης ἴσως πνευματικῆς μορφῆς τοῦ 19ου αἰῶνος στὴν Ἑλλάδα.

B.X.Π.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ΑΑΕ = Ἀρχεῖο Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
 ΠΑΕ = Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.
 ΠΓΣ = Πρακτικά Γενικῆς Συνελεύσεως.
 ΠΣΑΕ = Πρακτικά Συμβουλίου Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΑΑΕ 36/16 Μαρτ. 1894.
2. Αὐτόθι.
3. Ὑπ. Παιδείας ἀρ. 5103, 5266/23 Μαρτ. 1894= ΑΑΕ 39/23 Μαρτ. 1894.
4. 18 Μαρτ. 1894.
5. ΠΑΕ 1894, 7.
6. ΠΣΑΕ 21 Μαρτ. 1894.
7. ΠΣΑΕ 28 Μαρτ. 1894.
8. ΠΣΑΕ 30 Μαρτ. 1894.
9. ΠΑΕ 1893, 61-83.
10. Αὐτόθι 62.
11. Αὐτόθι 83.
12. Αὐτόθι 84.
13. Αὐτόθι 85.
14. ΠΣΑΕ 24 Ἀπρ. 1894.
15. ΠΣΑΕ 26 Ἀπρ. 1894.
16. *Καιροὶ* 7 Μαΐου 1894.
17. *Καιροὶ* 9 Μαΐου 1894.
18. *Καιροὶ* 12 Μαΐου 1894.
19. ΠΣΑΕ 3 Ἰουλ. 1894.
20. 25 Σεπτ., 2, 9, 16, 23, 30 Ὀκτ.
21. ΠΣΑΕ 25 Σεπτ. 1894.
22. 27 Σεπτ. 1894.
23. ΠΣΑΕ 10 Νοεμ. 1894.
24. ΦΕΚ 92 τ. Γ' 23 Νοεμ. 1894. Γιὰ τὸν Ὄργανισμὸ δημοσίευσε μεγάλο ὑμνητικὸ ἄρθρο καὶ ἐπικριτικὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν ἀτασθαλιῶν τοῦ ὁ Παπαναστασίου στὸ *Ἄσπ.*, 19 Νοεμ. 1894, στὸ ὁποῖο ἀπήντησε ὁ Φίλιος στὴν *Ἑστία* 22 Νοεμ. 1894 καὶ ἀνώνυμος μὲ τὸ ψευδώνυμο *Ἐρασιτέχνης*, *Ἑστία* 24, 25 Νοεμ. 1894.
25. ΠΑΕ 1894, 8.
26. ΠΓΣ 18 Δεκ. 1894. Εἶναι λανθασμένη ἡ ἡμερομηνία 4 Δεκ. καὶ 18 Δεκ. (ἀντὶ 18 καὶ 25) στὰ ΠΑΕ 1894, στ. 13 καὶ 19 ἀπὸ πάνω.
27. ΠΓΣ 25 Δεκ. 1894.
28. ΑΑΕ 419/25 Δεκ. 1894.
29. ΑΑΕ 420/25 Δεκ. 1894.
30. Ἡ ἐπιστολὴ Καραπάνου, ΑΑΕ 419/25 Δεκ. 1894 δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα *Καιροί*, 21 Δεκ. 1894. Σ' αὐτὴν χαρακτηρίζει μὲ ἀρκετὴ δυσμένεια τὴν διαδικασίαν τῆς ἐκλογῆς.
31. ΠΑΕ 1894, 8-9.
32. ΑΑΕ 429/29 Δεκ. 1894· ΠΑΕ 1894, 10.

33. ΠΣΑΕ 29 Δεκ. 1894· ΠΑΕ 1894, 10-11· *Ἐφημερίς*, 30 Δεκ. 1894.
34. ΑΑΕ 435/30 Δεκ. 1894.
35. ΠΣΑΕ 2 Ἰαν. 1895.
36. Αὐτόθι.
37. Αὐτόθι.
38. Αὐτόθι.
39. ΑΑΕ 30/14 Ἰαν. 1895· ΠΣΑΕ 6 Ἰαν. 1895.
40. ΠΣΑΕ 6 Ἰαν. 1895.
41. Αὐτόθι.
42. ΑΑΕ 26/14 Ἰαν. 1895· *Ἐοσία* Ἰαν. 1895.
43. ΠΣΑΕ 10 Ἰαν. 1895.
44. Αὐτόθι. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς παραίτησης τοῦ Ἄ. Κουμανούδη ἔγινε αὐθημερόν, ΑΑΕ 17 δίς/10 Ἰαν. 1895, ἐνῶ ἡ ἀναφορὰ ὑποβολῆς τῆς ἀπὸ 6 Ἰαν. 1895 ἔχει πρωτοκολληθεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων, ΑΑΕ 26α/14 Ἰαν. 1895, ὅπως καὶ ἡ κατὰ τρεῖς μέρες παλαιότερη παραίτηση τοῦ Σβορώνου, ΑΑΕ 30/14 Ἰαν. 1895.
45. Μιὰ λευκὴ ψήφος, ΠΣΑΕ 6 Ἰαν. 1895.
46. ΠΑΕ 1894, 6-11.
47. Αὐτόθι 40-51.
48. Αὐτόθι 41.
49. *Ἐοσία*, 1 Φεβρ. 1895.
50. ΠΑΕ 1894, 51.
51. *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας* 91.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γιὰ τὸν μεγάλο Γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Στέφανο Ἄθαν. Κουμανούδη ἔχουν δημοσιευθεῖ, σὲ παλαιότερα τεύχη τοῦ *ΕΔΑΕ* καὶ τοῦ *Μέντορος*, ἀρκετὰ μικρὰ μελετήματα: *ΕΔΑΕ* 2, 1988, 20-22· 3, 1989, 31-32· 6, 1989, 19-22· 8, 1989, 27-30· 12, 1990, 124· *Ὁ Μέντωρ* 28, 1993, 188-193· 28, 1993, 193· 49, 1999, 5-22.
- Ὑπενθυμίζεται ἀκόμη ὅτι ἡ Ἐταιρεία ἔχει ἐκδώσει τὸ βιβλίον τῆς κυρίας Σοφίας Ματθαίου, *Στέφανος Ἄ. Κουμανούδης (1818-1899). Σχεδιάγραμμα βιογραφίας* (1999).

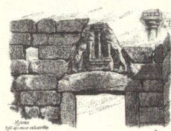
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

S. E. IAKOVIDIS - E. B. FRENCH *et al.*

ARCHAEOLOGICAL
ATLAS
OF MYCENAE

LIBRARY OF THE ARCHAEOLOGICAL SOCIETY AT ATHENS No. 279

ARCHAEOLOGICAL
ATLAS
OF MYCENAE

CONTENTS

Early Accounts of Mycenae.
Visitors to Mycenae.

PART I: THE CITADEL

Topographical Commentary – The Citadel as a whole – The Excavated Areas.

PART II: THE AREA OUTSIDE THE WALLS

Introduction – Topographical Commentary – Concordance of notable features – Chronological Commentary – Geology of the Mycenae Area – The Mycenaean Roads in the Survey Area – Mycenae Road Network – The Houses – The Chamber Tombs – The Cemeteries – Catalogue by Map/Square – Concordance of Chamber Tomb Cemeteries.

ILLUSTRATIONS

MAPS. Overall Area and cemeteries – The Roads – Detailed maps with diagrams of individual cemeteries attached (1-12).

PLANS. General plan of the Citadel – Detailed plans of the Citadel (1-9).

27 FIGURES.

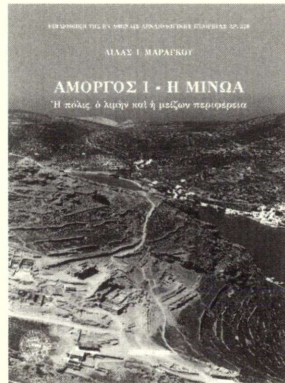
Σχήμα 31,5×43 έκ., σ. 136

Διατίθεται στην 'Αρχαιολογική 'Εταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 'Αθήνα 106 72,
τηλ. 210 3625531, Fax 210 3644996.

'Αποστέλλεται επίσης ἐπὶ ἀντικαταβολῆ, κατόπιν παραγγελίας.

ΔΙΛΑΣ Ι. ΜΑΡΑΓΚΟΥ

ΑΜΟΡΓΟΣ Ι. Η ΜΙΝΩΑ
Η ΠΟΛΙΣ, Ο ΛΙΜΗΝ ΚΑΙ Η ΜΕΙΖΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- I. ΣΚΑΡΙΦΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΜΟΡΓΟΥ: Προϊστορική εποχή – Ίστορικοί χρόνοι – Παλαιοχριστιανική περίοδος – Πρώιμη Βυζαντινή περίοδος – Μέση Βυζαντινή περίοδος – Ένετοκρατία – Νεώτεροι χρόνοι.
- II. Η ΜΙΝΩΑ: Τὸ ὄνομα – Ἡ ἔρευνα – Συνοπτική ἱστορία τῆς Μινώας.
- III. ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ: Ἡ πρόσβαση – Ἡ εἴσοδος στὰ ἀρχαῖα ἐρείπια – Ἡ ἐνημέρωση τοῦ ἐπισκέπτη – Περιήγηση στὴν ἀρχαία πόλη καὶ στὴν ἀκρόπολη – Ἐπίσκεψη στὸν χῶρο τῆς ἀνασκαφῆς – Ἡ κάτω πόλη – Πορεία πρὸς τὴν ἀκρόπολη – Ἡ τειχομένη ἀκρόπολη.
- IV. Ο ΛΙΜΗΝ: Τὰ Κατάπολα – Τὸ Κατ' Ἀκρωτήριο – Τὸ Ραχίδι – Τὸ Ξυλοκερατίδι.
- V. Η ΜΕΙΖΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΜΙΝΩΑΣ: Ἀρχαῖοι πύργοι-ἀγροτικές ἐγκαταστάσεις – Τὰ Ἱερά.
- VI. ΑΠΟ ΤΟ ΦΥΤΩΝΥΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΜΟΡΓΟΥ.
- Η ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΜΟΡΓΟΥ: Α. Γενική – Β. Τῆς Μινώας.
- ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ: I. Τοπωνύμια – II. Ἐπιγραφές.

Σχῆμα 28×21 ἐκ.

Διατίθεται στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Πανεπιστημίου 22, Ἀθήνα 106 72,
τηλ. 210 3625531, Fax 210 3644996.

Ἀποστέλλεται ἐπίσης ἐπὶ ἀντικαταβολῆ, κατόπιν παραγγελίας.